

### Jójárt Krisztián:<sup>1</sup> Az orosz haderőreform értékelése III. – Műveleti tapasztalatok

#### Vezetői összefoglaló

- Az 1990-es években bekövetkezett technikai amortizáció, a személyi állomány alacsony felkészültsége és morális állapota következtében a két csecsen háború katasztrofális következményekkel járt mind a hadsereg, mind a csecsenföldi civil lakosságra nézve.
- Noha a 2008-as ötnapos háború gyors orosz győzelemmel zárult, számos hiányosságra derült fény az orosz katonák felkészültségére és felszereltségére vonatkozóan. A feltárt hiányosságok következtében elhárult az akadály a régóta tervezett átfogó reform végrehajtása előtt.
- A Krím 2014-es annexiója igazolta a Szergyukov-féle reform sikerét, és megmutatta, hogy az orosz haderő egy része jól felkészült és jól felszerelt. A művelet szemléltette a hibrid hadviselés hatékonyságát, míg a kelet-ukrajnai háború megmutatta annak korlátait.
- Oroszország szíriai beavatkozása az orosz haderő első expedíciós művelete volt az 1979-es afganisztáni háború óta. Az orosz légierő és haditengerészet képességei meglepték a nyugati szakértőket, a precíziós fegyverek aránya azonban összességében csupán 20%-át tette ki a légierő által Szíria felett ledobott összes bombának.
- Moszkva láthatóan tudatosan használta ki a szíriai beavatkozást arra, hogy tesztelje új fegyvereit, és megmutassa azokat a világ számára.

A Szovjetunió felbomlásának eredményeképpen az 1990-es években a hidegháborús szuperhatalom Oroszország jelentősen meggyengült, gazdasági, politikai társadalmi válságok sora sújtotta. A válságjelenségek az orosz haderőt sem kímélték: a haditechnikai eszközök túlnyomó többségének elvaulása, a személyi állomány lerongyolódása, a morál meggyengülése, burjánzó korrupció bomlasztotta a fegyveres erők képességeit, amit csak ezredfordulót követően a javuló gazdasági helyzet és a megszilárduló politikai vezetés tudott többszöri kísérletre megállítani, és elkezdni a haderő átfogó reformját és modernizációját.

A szerző négy részes tanulmányorozatban azt a folyamatot tekinti át és értékeli, amelynek eredményeképpen az ismét nagyhatalmi ambíciókat megfogalmazó Oroszország hagyományos fegyveres erőit modernebb, ütőképesebb haderővé alakította, és ezen az úton kívánja továbbfejleszteni az évtized végéig. A tanulmányorozat jelen harmadik része azokat a műveleti tapasztalatokat összegzi és értékeli, amelyek az 1990-es évektől az orosz haderő alkalmazásából adódóan meghatározták a haderőreform számos gyakorlati aspektusát a strukturális átalakítástól és műveleti doktrínáktól kezdve a kiképzésen és hadgyakorlati forgatókönyveken át egészen a fegyverzettechnikai fejlesztésekig. Az elemzésorozat utolsó, negyedik része az orosz védelmi költségvetés mindezt alátámasztó trendjeivel foglalkozik.

#### A haderő gyakorlati alkalmazásának tapasztalatai: Csecsenföld, 1994-1996

##### *Hadműveleti tervezés*

Elmondható, hogy noha a szovjet hadsereg jelentős tapasztalatokra tett szert a városi hadviselés terén a második világháború alatt, az 1980-as évekre ez a feledés homályába merült. A hidegháború idején a szovjet teoretikusok úgy kalkuláltak, hogy a nyugat-európaiak inkább megnyitják majd a városukat az előre nyomuló szovjet hadosztályok előtt, mintsem hogy az ellenállás következtében azok elpusztuljanak. Ezért az uralkodó elképzelés az

<sup>1</sup> Jójárt Krisztián (Jojart.Krisztian@gmail.com) az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpontjának kutatóasszisztense.



volt, hogy az erősen védett városokat egyszerűen kikerülik, míg a gyengén védetteket az előre nyomuló páncélos erők erődemonstrációjával kényszerítik megadásra.<sup>2</sup> Így 1994-ben, az első csecsen háború kitörésekor az orosz fegyveres erőknek nem volt egyetlen olyan alakulata sem, amely városi hadviselésre lett volna felkészítve. Az FSZB és más szervek különleges egységei ugyan városi harcra voltak felkészítve, de nem egy totális katonai műveletre, hanem korlátozott, terrorelhárító feladatok végrehajtására.<sup>3</sup> Az, hogy a katonai vezetés úgy döntött, hogy a szovjet doktrína szerint beveti a páncélosokat, azért következett be, mert elégtelen hírszerzési és felderítési információkkal rendelkezett, aminek következtében úgy vélte, hogy Groznij gyengén védett város, és a belépő orosz alakulatok nem fognak számottevő ellenállásba ütközni.<sup>4</sup> Miközben a második világháborúban a városi hadviselésről szerzett szovjet tapasztalat alapján a későbbi teoretikusok 6:1 támadó-védekező arányt tartottak kívánatosnak, 1994 telén az oroszok 23800 emberrel kezdték meg a benyomulást a 15000 reguláris katonára és a 30-40000 főt kitevő félkatonai alakulatok által védett Groznijba.<sup>5</sup>

Az offenzíva megvalósítását az orosz katonai vezetés három lépcsőben, a következőképp tervezte: az első ütemben november 29 és december 6-a között azon pontok előkészítése és biztosítása történt volna meg, amelyekről aztán a későbbi műveletek indultak volna. December 7-9 között került volna sor öt irányból Groznij és Csecsenföld dupla bekerítésére, majd december 10 és 14 között a terv harmadik lépcsőjének végrehajtására, vagyis Groznij déli és északi irányból történő bevételére, a város központjában lévő stratégiai pontok elfoglalására.<sup>6</sup>

### *Kivitelezés, harcászat*

A terv végrehajtására szabott időkeret már a művelet elején teljesen elcsúszott. A város körülrészesítésére pedig soha nem került sor, a csecsen harcosok számára a hadművelet egésze alatt biztosított volt az ellátás és az erősítés beáramlása Groznijba.<sup>7</sup> A hírszerzés elégtelen volt, mert leginkább csak a légi felderítésre szorítkozott, a használt térképek nem voltak megfelelőek, az információgyűjtés érdemben csupán a katonai műveletek kezdete után kezdődött el.<sup>8</sup> Az együttműködés a különböző haderőnemek, valamint a védelmi minisztérium és belügyminisztérium fegyveres alakulatai között koordinálatlan volt. Nagyrészt ennek és a katonák felkészületlenségének tudható be az is, hogy egyes becslések szerint az orosz veszteségek 60%-a baráti tűz miatt következett be.<sup>9</sup> A légi támogatás szintén elégtelen volt. Az újévi offenzíva során a december 24-i elnöki tiltórendelet miatt nem is kerülhetett volna sor légitámadásra Groznij ellen, a csak január 3-án feloldott tilalom után pedig a rossz időjárási körülmények miatt csak korlátozott lehetőség volt erre.<sup>10</sup> A páncélos erőkkel történő benyomulás Groznij utcáira katasztrofális eredménnyel végződött. A harckocsik alkalmatlanok voltak arra, hogy az épületek felső és alsó szintjeit lőjék. A csecsenek módszeresen kilőtték a harckocsioszlop első és utolsó járművét, majd azután megsemmisítették a csapdában rekedt orosz erőket.<sup>11</sup> A katasztrofális januári eseményeket követően az orosz haderő megpróbált adaptálódni a városi környezethez. A katonák kisebb támadó formációkat alakítottak, megtanulták a többszintes épületek elfoglalásának és megtartásának technikáját.<sup>12</sup>

<sup>2</sup> Olga OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 2: Grozny I: 1994-1995, [online], 2001. Forrás: RAND Corporation [2017. 01. 12.], 5. o.

<sup>3</sup> Uo. 8. o.

<sup>4</sup> Uo. 9. o.

<sup>5</sup> Andrei RAEVSKY: Russian Military Performance in Chechnya: An Initial Evaluation. 1995. *The Journal of Slavic Military Studies*, 682. o.

<sup>6</sup> Uo. 10. o.

<sup>7</sup> Uo.

<sup>8</sup> Uo. 11. o.

<sup>9</sup> Uo. 16. o.

<sup>10</sup> Uo. 15. o.

<sup>11</sup> Uo. 13-14. és 21. o.

<sup>12</sup> Uo.

### *Felkészültség, morál*

Az elméleti felkészültségen túl a súlyos hiányosságok a katonai erő alkalmazás során is megmutatkoztak mind a hadműveleti, mind a harcászati szinten. Egységparancsnokok, sőt, olyan magas szintű katonai vezetők, mint Kondratyev védelmi miniszter-helyettes tagadták meg a parancsot.<sup>13</sup> Összesen mintegy 540 tábornok, tiszt és tiszthelyettes választotta a lemondást a háborúban való részvétel helyett.<sup>14</sup> Rendkívül alacsony volt a professzionális, teljesen kiképzett alakulatok száma<sup>15</sup>, azok is leginkább az erősítést adták, miközben az első csatákat felkészületlen sorkatonák vívták.<sup>16</sup> Közülük sokaknak az egyetlen felkészülést egy városi harcra szóló útmutató jelentette, melyet még csak a kellő példányszámban sem sikerült a katonák rendelkezésére bocsátani.<sup>17</sup> A Csecsenföldre küldött egységek nagy része minimális harci kiképzést tudhatott a háta mögött, „néhányan közülük csupán krumplit szedtek azt megelőzően”.<sup>18</sup> Ahogy Benjamin S. Lambeth fogalmaz, a Csecsenföldön harcoló haderő egy „sorkatonákból sebtében összeállított szedett-vedett banda volt, akik nem voltak elég élelmesek ahhoz, hogy elkerüljék a sorozást, és akiket rosszul felszerelt, rosszul kiképzett és demoralizált tisztek vezettek, akik nyíltan beismerték, hogy nem értik, mit keresnek ott”.<sup>19</sup> Csúpan 1995. január 19-én jelentették be hivatalosan, hogy nem küldenek be olyan alakulatokat, melyek kevesebb, mint félév szolgálati idővel rendelkeznek.<sup>20</sup>

### *Fegyverzet, felszereltség*

Ahogy korábban említettük, az orosz csapatok harckocsikkal vonultak be Groznij utcáira, ami végzetes elhatározásnak bizonyult. Az elhibázott műveleti döntést súlyosbította, hogy a T-72 és T-80 harckocsik egy részének reaktív páncélzata feltöltetlen volt, ezáltal pedig védtelen a kumulatív páncéltörő rakéták ellen. Ráadásul a csecsen harcosok egy része harcedzett veterán volt, ezért ismerték a szovjet felszerelés gyenge pontjait. Így a harckocsik üzemanyagtartályait és motorjait támadták elsősorban, elkerülve a harckocsik reaktív páncélzattal fedett elejét.<sup>21</sup> A BTR és BMP csapatzállító harcjárművek szintén sebezhetőek voltak a felkelők által használt RPG-7 és más páncéltörő eszközökkel szemben. A művelet későbbi fázisaiban a környezethez adaptálódó orosz hadsereg a harcászati módszerek változtatása mellett új haditechnikai eszközöket is felvonultatott. Ilyen volt például az, hogy a harckocsik helyett ZSU-23-4 Silka és 2S6 típusú önjáró légvédelmi gépágyúkat kezdtek használni, melyek a harckocsik lövegtornyaival szemben az épületek alsóbb és felsőbb szintjein lévő célpontokat is képesek voltak pusztítani.<sup>22</sup> Szintén hasznos eszköznek bizonyult az épületek megtisztításában az RPO-A Smel aknavető.<sup>23</sup> A légierőnek viszonylag korlátozott szerep jutott a már fent említett okok miatt. A művelet elején az orosz légierő könnyedén semlegesítette a csecsenek 266 repülőgépet<sup>24</sup>, a földi műveletek támogatása azonban kevésbé bizonyult eredményesnek. A rossz időjárási körülmények miatt ebben a főszerep a Szu-24M vadászbombázókra hárult, melyek képesek voltak kedvezőtlen időjárás közepette és éjszaka is tevékenykedni.<sup>25</sup>

Összegezve, az orosz haderő 1994-ben nem állt készen a csecsenföldi háború megvívására. A haderő sem kiképzésben, sem morálisan nem volt megfelelően felkészítve a művelet végrehajtására. A katonai vezetés által

<sup>13</sup> RAEVSKY: i.m., 684. o.

<sup>14</sup> Olga OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, [online], 2001. Forrás: RAND Corporation [2017. 01. 12.], 35. o.

<sup>15</sup> RAEVSKY: i.m., 684. o.

<sup>16</sup> Olga OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 2: Grozny I: 1994-1995, 23. o.

<sup>17</sup> Olga OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 2: Grozny I: 1994-1995, 8. o.

<sup>18</sup> RAEVSKY: i.m., 684. o.

<sup>19</sup> Benjamin S. LAMBETH: *Russia's Wounded Military. Foreign Affairs*. 1995. március/április, 91. o.

<sup>20</sup> RAEVSKY: i.m., 685. o.

<sup>21</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 2: Grozny I: 1994-1995, 20. o.

<sup>22</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 2: Grozny I: 1994-1995, 24. o.

<sup>23</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 2: Grozny I: 1994-1995, 26. o.

<sup>24</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 2: Grozny I: 1994-1995, 10. o.

<sup>25</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 2: Grozny I: 1994-1995, 15. o.

alkalmazott stratégia végzetesen elhibázott volt, annak végrehajtása katasztrofális következményekkel járt.<sup>26</sup> A koordináció a haderőnemek és a résztvevő minisztériumok alakulatai között rossz volt, a hírszerzés elégtelen volt. A legalapvetőbb műveleti biztonsági intézkedéseket sem tartották be, így a csecsenek könnyedén képesek voltak lehallgatni a katonák rádióbeszélgetéseit, sőt, dezinformálni is az orosz erőket.<sup>27</sup> Egyes jelentések szerint a csecsenek előre tudtak minden fő orosz műveletről, tehát nem csupán a taktikai, de a legfelsőbb szinteken is komoly biztonsági hiányosságok voltak.<sup>28</sup> További hiba volt, hogy a hazai és a külföldi újságírók mozgását a fegyveres erők alig korlátozták. Miközben az orosz haderő nem volt felkészülve a média jelenlétének kezelésére, addig a csecsenek jól használták ki a nyilvánosság adta lehetőséget és előszeretettel adtak interjúkat, illetve mutatták be az orosz haderő pusztítását Csecsenföldön.<sup>29</sup>

### Csecsenföld, 1999-2000

#### *Hadműveleti tervezés*

Az első csecsenföldi művelet hibáiból okulva a két háború között az orosz katonai vezetés igyekezett feltárni és orvosolni a hiányosságokat. A műveleti hibák között azonosították, hogy nem sikerült Groznyj hatékony blokádját kialakítani, valamint, hogy a résztvevő erők, illetve a földi és légi egységek közötti koordináció nem volt megfelelő. Különösen nagy figyelmet szenteltek annak, hogy a csecsen fél miként volt képes megnyerni a médiaháborút a központi hatalommal szemben.<sup>30</sup> Ezek szellemében megkezdődött a haderő felkészítése egy újabb csecsenföldi beavatkozásra. A katonákat és a tiszteket felkészítették arra, hogy különböző formációkban és egységes parancsnoki struktúra alatt harcoljanak. A katonai körzetek kompetenciájába került, hogy a területükön tartózkodó valamennyi erő számára (beleértve a belügyi és a határőreket is) parancsokat adhassanak ki.<sup>31</sup> Továbbra is jelentős erőket tartottak az Észak-Kaukázusban, az alakulatokat pedig olyan típusú művelet végrehajtására készítették fel, amely nagyban hasonlított az első csecsen háborúhoz.<sup>32</sup> Ugyanakkor a városi hadviselésre érdekes módon ezután sem helyeztek hangsúlyt, melynek oka az volt, hogy egy következő konfliktus esetén a hadvezetés teljes mértékben el kívánta azt kerülni.<sup>33</sup>

1999 őszén megindult az orosz offenzíva a Csecsenföld feletti irányítás visszaszerzéséért. A terv szerint a művelet végrehajtása három lépcsőben zajlott. A légi hadjárat szakasza a lakosság ellenállási szándékának megtörését, valamint Csecsenföld belső infrastruktúrájának teljes szétverését célozta.<sup>34</sup> Orosz katonai vezetők egyébként nyíltan kijelentették, hogy a légi hadjáratot a NATO jugoszláviai műveletéről mintázták.<sup>35</sup> Ezt követte a szárazföldi szakasz, majd a végső, harmadik szakasz, mely a hegyekbe visszaszorult ellenálló csoportok felszámolását, valamint a rend és törvényesség helyreállítását célozta.<sup>36</sup> A városi harcok elkerülését szem előtt tartva a katonai vezetés felszólította a polgári lakosságot a város elhagyására, majd hosszú ostromba kezdett, mely a nehéztüzérség és a légierő alkalmazásával október közepétől mintegy két hónapon át folyt.<sup>37</sup> A tüzérségi

<sup>26</sup> Az 1994-1996-os csecsenföldi művelet hibáinak részletes taglalásáért lásd.: Raymond C. FINCH, III: [Why the Russian Military Failed in Chechnya](#), [online], 1998. [2017. 01. 12.]

<sup>27</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 2: Grozny I: 1994-1995, 18. o.

<sup>28</sup> FINCH, i.m.

<sup>29</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 2: Grozny I: 1994-1995, 22. o.

<sup>30</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 33. o.

<sup>31</sup> Uo.

<sup>32</sup> Uo. 36. o.

<sup>33</sup> Uo. 38. o.

<sup>34</sup> Richard D. WALLWORK: [Artillery in Urban Operations: Reflections on Experiences in Chechnya](#) [online], 2004. Fort Leavenworth, Kansas, [2017. 01. 12.], 50-51. o.

<sup>35</sup> Jill SKELTON: [Is time on the Chechen side? -- A Military Analysis of Russia's War in Chechnya](#) [online], 1999. Boston University Center for the Study of Conflict, Ideology, and Policy, [2017. 01. 12.], 4. o.

<sup>36</sup> WALLWORK, i.m., 50. o.

<sup>37</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 41. és 43. o.



előkészítés után kisebb alakulatok beküldésével megkezdődött a csecsen ellenállás erejének felderítése.<sup>38</sup> A tervek sokkal jobban kidolgozottak, az előkészítés pedig jóval alaposabb volt, mint Groznij első ostromakor. A hadműveleti tervezők 15 szektorra osztották a várost, melyekbe az ellenállási gócpontok felderítése, majd tűzérési és légierővel történő felszámolása után utász alakulatok nyomultak volna előre mesterlövész és könnyű tűzérési fedezet alatt. Az utászok folyosókat alakítottak volna ki a különleges erők és a lojális csecsen milícia erői számára, hogy azok utána benyomulva elfoglalhassák a város stratégiai pontjait. Így az orosz erők pókháló szerűen ellenőrzés alá vonták volna a város teljes területét, majd felszámolták volna a megmaradt ellenállást a tűzérési, a lojális csecsen milícia és a saját lövész erők segítségével.<sup>39</sup>

### *Kivitelezés, harcászat*

A tervezésnek megfelelően a cél az volt, hogy a katonák elkerüljék a közelharcot. Ennek megfelelően a lövészalakulatok mozgását a hosszú tűzérési előkészítést követően is minden esetben tűzérési tűz előzte meg,<sup>40</sup> és a harcoló alakulatok tisztjei a korábbinál szabadabban kérhettek tűzérési támogatást.<sup>41</sup> A tűzérési hatékony alkalmazásának kulcsa a városi terepen történő felderítésre felkészített alakulatok bevetése volt. A beszivárgó mesterlövész csapatok felderítették a csecsen erők hollétét, majd továbbították azt a tűzérésnek.<sup>42</sup> A saját erő ilyen módon történő megóvásának ára azonban a városi infrastruktúra és a polgári lakosság nagyarányú járulékos pusztítása volt. Ráadásul a saját erő megóvása sem bizonyult kellően hatékonynak: 1999 decembere és 2000 januárja között legalább 600 orosz katona halt meg a csecsenföldi harcokban.<sup>43</sup> A városban harcoló csapatok a korábbi háború folyamán bevált taktikai formációkba, ún. roham különítményekbe tömörültek. A 30-50 katonából álló csapat magját az RPG-vel, automata gépkarabéllyal és mesterlövész puskával felszerelt három fős csoportok adták.<sup>44</sup> A harckocsik az előző háborúval szemben ezúttal nem a támadó éket adták, hanem a roham alakulatokat követve, támogató szerepet tölthettek be. A páncélosokat ráadásul gyalogos katonák kísérték,<sup>45</sup> ami nagyban hozzájárult ahhoz, hogy orosz források szerint a második csecsen háború idején Groznijban csupán egyetlen harckocsit vesztek.<sup>46</sup>

### *Felkészültség, morál*

Az orosz katonák az 1994-1996-os csecsen háborúhoz képest minden téren jobban vizsgáztak. Az 1999 őszen kezdődő műveletben már a kezdettől fogva részt vett az orosz haderő krémje is. A koordináció a harcoló alakulatok és tűztámogató egységek, valamint a légierő között számottevően javult. A csapatok gyakoribb rotálása és a jobb utánpótlás miatt a harci morál magasabb volt.<sup>47</sup> Ráadásul szemben az első háborúval, amikor a katonai parancsnokok számára irreális időkeretet szabtak az adott műveleti célok elérésére, a második csecsen konfliktus során a veszteségek elkerülésének prioritása felülírta a hadműveleti gyorsaságot. Ennek eredményeként gyakrabban nyílt lehetőség hadműveleti szünetekre, ami lehetővé tette az erők újracsoportosítását.<sup>48</sup> Ugyanakkor még mindig nem állt rendelkezésre az orosz haderő számára elegendő számú professzionális alakulat, így a konfliktus elhúzódása miatt ismét sor került újoncok bevetésére is – igaz, kisebb számban, mint az első háború

<sup>38</sup> Uo.

<sup>39</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 44-45. o.

<sup>40</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 46. o.

<sup>41</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 58. o.

<sup>42</sup> WALLWORK, i.m., 54. o.

<sup>43</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 49-50. o.

<sup>44</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 45. o.

<sup>45</sup> Uo.

<sup>46</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 48. o.

<sup>47</sup> OLIKER: [Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat](#), Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 51. o.

<sup>48</sup> WALLWORK, i.m., 52. o.

idején.<sup>49</sup> A katonatársak megalázása nemcsak a laktanyákban, de a csecsenföldi fronton is jelen volt. Ugyan a műveleti biztonság javult, még mindig előfordult nyílt kommunikáció az orosz erők között, melyet a csecsenek képesek voltak lefűlelni.<sup>50</sup> A város bekerítése ezúttal is tökéletlen maradt, a csecsenek fenn tudták tartani az utánpótlást.<sup>51</sup> Az egyes alakulatok körében uralkodó alacsony morál miatt pedig állítások szerint előfordult, hogy a katonák maguk adtak löszert és fegyvereket a csecseneknek kábítószerért cserébe, a tüzereket pedig egyszerűen lefizették a felkelők, hogy ne lőjenek.<sup>52</sup> Mivel az orosz hadvezetés ezúttal sem tartotta fontosnak a csapatok kiképzését a városi hadviselésre annak okán, hogy az elkerülhető a tüzéség intenzív alkalmazásával, a parancsnokok komoly erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy a helyszínen készítsék fel embereiket, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy be kell menniük Groznij utcáira.<sup>53</sup>

### *Fegyverzet, felszerelés*

Az alkalmazott fegyverek tekintetében nem történt változás az első csecsen háborúhoz képest. Az RPG és automata fegyverek mellett a már jól bevált RPO-A Smel típusú gránátvetőt használták elsősorattal a roham alakulatok. A már említett taktikai változtatásokon túl a harcokocsik megővésében fontos szerepet kapott a reaktív páncélatnak az első háborúhoz képest következetes használata.<sup>54</sup> A tüzéségi eszközök javarésze szintén már az első háború idején is használt fegyverekből állt, de azoknak 1999-2000-ben jóval nagyobb szerep jutott. Míg az 1994-es háború megívásának választott eszközei a harcokocsi és a gyalogos voltak, addig 1999-ben a fő szerepet a légierő és a tüzéség kapta.<sup>55</sup> A korábbi csecsen háborúban csak a Smel gránátvető által képviselt termobarikus fegyvercsalád ezúttal kibővült az először Afganisztánban debütáló, de tömegesen csak ebben a háborúban bevetett 220 mm-es TOS-1 Buratinoval, mely rendkívül hatásosnak bizonyult.<sup>56</sup> Széles körben alkalmaztak Grad és Uragan, 122 mm-es és 152 mm-es önjáró tarackokat, 120 és 82 mm-es aknavetőket. Az irányított rakétarendszerek és páncéltörő eszközök mellett a Krasznopol típusú precíziós tüzéségi lőszer beszárolók szerint folyamatos nagy találati pontosságot nyújtott.<sup>57</sup> Tocska, Tocska-U és SCUD típusú rakétákat szintén bevetettek.<sup>58</sup> A légierő eszközparkja tekintetében szintén a már korábban megismert típusok alkalmazására került sor, a bevetésszám azonban jelentősen nőtt: 2000. február közepéig már körülbelül 8000 merevszárnyú repülőgéppel végrehajtott bevetés történt.<sup>59</sup> A már az első háború idején is alkalmazott pilótanélküli repülőeszközök ezúttal is hasznosnak bizonyultak. Ugyan KAB-500, KAB-1500L és KAB-1500 TK típusú lézer és TV-irányítású bombákat is alkalmaztak, a precíziós fegyverek használatának aránya nem haladta meg az első csecsen háborúét, és túlnyomó többségben még mindig nem irányított bombákat vetettek be.<sup>60</sup> Az éjjellátó eszközök csak szórványosan álltak rendelkezésre a repülőeszközökön, valamint a harcokocsik személyzete és a gyalogos katonák számára. Ezért az orosz haderő tevékenysége nappalra korlátozódott, miközben a csecsenek hatékonyan bizonyultak az éjszakai rajtaütésekben is.<sup>61</sup>

Kijelenthető, hogy az orosz haderő a hadműveleti tervezés és a koordináció tekintetében jóval sikeresebben vizsgálta a második csecsen háborúban. A hatalom számára sikerként könyvelhető el, hogy szemben az első csecsen háborúval, amikor a sajtó képviselői gyakorlatilag szabadon mozoghattak a konfliktusövezetben, 1999-

<sup>49</sup> OLIKER: *Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat*, Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 59. o.

<sup>50</sup> OLIKER: *Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat*, Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 52. o.

<sup>51</sup> OLIKER: *Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat*, Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 48. o.

<sup>52</sup> OLIKER: *Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat*, Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 50. o.

<sup>53</sup> OLIKER: *Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat*, Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 61. o.

<sup>54</sup> OLIKER: *Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat*, Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 47. o.

<sup>55</sup> WALLWORK, i.m., 54. o.

<sup>56</sup> WALLWORK, i.m., 68-69. o.

<sup>57</sup> OLIKER: *Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat*, Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 58. o.

<sup>58</sup> Uo.

<sup>59</sup> OLIKER: *Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat*, Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 54. o.

<sup>60</sup> OLIKER: *Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat*, Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 55. o.

<sup>61</sup> OLIKER: *Russia's Chechen Wars 1994-2000. Lessons from Urban Combat*, Chapter 3: Return to Grozny: 1999-2000, 62. o.

2000-ben a hatóságok jelentősen korlátozták az újságírók mozgását. Ennek következtében a Kremlnek sikerült uralnia a narratívát, mely nem háborúról, hanem terrorellenes műveletről szólt, megfordítva ezzel az első konfliktus csecsenek uralta nézőpontját. Ugyanakkor a sikeres propagandaháborúval szemben a valóságban a haderő alkalmazását pusztán a célszerűség, és nem azok a Nyugaton ekkor már régóta létező társadalmi elvárások határozták meg, melyek egy művelet sikerét az áldozatok és a járulékos veszteségek alacsony számában (is) mérik. Moszkva válogatás nélkül minden eszközt bevetett a siker elérése érdekében. A saját élőrő megóvása kétségtelenül fontos volt ugyan, de a polgári lakosságé már kevésbé. A tüzérség és a légierő tömeges alkalmazása a háború egyes időszakában lényegében a szőnyegbombázással volt egyenértékű.<sup>62</sup> Groznij többemeletes épületeinek 80, míg az otthonok 50 százaléka semmisült meg.<sup>63</sup> A szövetségi erők által nyitva hagyott humanitárius folyosók szintén nem azt tükrözték, hogy a polgári lakosság megóvása elsődleges fontosságú lett volna: azok irracionális kialakítása lényegében a halálos ítéletet jelentette 15000 ember számára.<sup>64</sup> A számos előrelépés dacára továbbra is az látszott, hogy az orosz haderő nem rendelkezik kellő számú elit egységgel, technikai téren elmaradott, az utánpótlás biztosítása pedig ismét kapacitásainak határait feszegette.

### Grúzia

#### *Hadműveleti tervezés*

Annak ellenére, hogy a 2008. augusztus 7-ről 8-ra virradóra a dél-ozsét szakadár terület ellen irányuló grúz agresszió meglepetésként érte az orosz vezetést,<sup>65</sup> minden jel arra utal, hogy Moszkva régóta készült egy Grúzia elleni beavatkozásra. Mind 2007-ben, mind a konfliktust megelőző tavasszal végrehajtott térségbeli nagyszabású hadgyakorlat során gyors beavatkozást igénylő helyzeteket próbáltak el az orosz fegyveres erők.<sup>66</sup> A konfliktust közvetlen megelőzően is sor került egy hadgyakorlatra, mely 2008 júliusától augusztus elejéig zajlott az észak-kaukázusi katonai körzetben, mintegy 8000 fő részvételével.<sup>67</sup> Szintén árulkodó, hogy májusban az oroszok vasúti alakulatokat vezényeltek Abháziába egy kulcsfontosságú vasútvonal felújítása érdekében, mely a konfliktus alatt jelentős szerepet játszott az orosz csapatok és ellátmány Abháziába történő eljuttatásában.<sup>68</sup> A konfliktust megelőző egy évben szintén rendszeressé váltak az orosz légtérsértések, melyek célja minden bizonnyal egyrészt Tbiliszi provokálása, másrészt pedig a grúz légvédelmi képességek tesztelése volt.<sup>69</sup> A Dél-Ozsétiában szolgáló 3000 fős<sup>70</sup> békefenntartó egység – melyben az orosz/dél-ozsét fél teljes dominanciát élvezett – fegyverzete is távolt állt egy szokványos békefenntartó alakulatban megszokottól, magában foglalva kis

<sup>62</sup> Robert GARWOOD: The Second Russo-Chechen Conflict (1999 to Date): 'A Modern Military Operation'? *The Journal of Slavic Military Studies*, 15. évf., 2002/3., 71. o.

<sup>63</sup> Uo.

<sup>64</sup> GARWOOD, i.m., 77. o.

<sup>65</sup> A támadás időpontjában az orosz politikai és katonai vezetést számos tényező hátráltatta a hatékony és gyors válaszlépés meghozatalában. Politikai szinten Putyin kormányfő részvétele a pekingi olimpia nyitóünnepségén, míg katonai szinten az új vezérkari főnök, Nyikolaj Makarov nem sokkal az események előtti kinevezése, a hadműveleti főcsoportfőnökség vezetőjének utód nélküli menesztése, valamint a vezérkar új épületbe költözése voltak azok a fontos tényezők, melyek hátráltatták a döntéshozatalt. Forrás: Ariel COHEN – Robert E. HAMILTON: *The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications*, [online] 2011. június. Forrás: Strategic Studies Institute, 22-23. o. [2017. 01. 12.]

<sup>66</sup> DEÁK András György – HOFFMANN Tamás – RÁCZ András – ROMSICS Gergely: *A grúz-orosz válság értékelése*, [online] 2008. Forrás: Magyar Külügyi Intézet, 6. o. [2017. 01. 12.]

<sup>67</sup> Athena BRYCE-ROGERS: *Russian Military Reform in the Aftermath of the 2008 Russia-Georgia War*. [online] *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*. 21. évf., 2013/3, 348. o.

<sup>68</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 18. o.

<sup>69</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 20. o.

<sup>70</sup> Moszkva az eredeti 2000 fős létszámhoz 2008 májusában delegált további 1000 katonát, mely szintén azt erősíti, hogy az orosz vezetés készült a konfliktusra. Forrás: BRYCE-ROGERS, i.m., 348. o.

kaliberű tüzérségi eszközöket és harckocsi-elhárító fegyvereket is.<sup>71</sup> Ráadásul egyes állítások szerint a konfliktust megelőzően önkéntes alakulatokat, valamint a 135. és 693. gépesített lövészezred egyes részeit is áttelepítették Dél-Oszétiába.<sup>72</sup> Végezetül, a korábbi csecsen háborúk és a térség általános instabilitása miatt az orosz haderő észak-kaukázusi alakulatai egyébként is a hadsereg legütőképesebb részét alkották és alkotják ma is.

Ami magát a hadműveletet illeti, a grúz fél minden bizonnyal egy villámháborút tervezett Dél-Oszétia ellen, melyet az orosz haderő a gyors mozgósítás és a már korábban áttelepített, illetve a békefenntartás céljából jelenlévő erői révén képes volt megakadályozni. A vártnál nagyobb ellenállásba ütköző grúz erők kénytelenek voltak a tartalékaikat is a dél-oszét színterre vezényelni, védtelenül hagyva ezzel az ország nyugati felét. A villámháborús terv keresztülhúzása miatt a grúz katonai vezetésnek nem sikerült elérnie az Oroszországból Dél-Oszétiába vezető egyetlen összeköttetés (a Roki alagút) elvágását sem. Ez a tény gyakorlatilag semlegesítette a grúz fél számára egyetlen kedvező körülményt, Dél-Oszétia földrajzi elszigeteltségét Oroszországtól. Ráadásul, ami az orosz válaszreakciót illeti, a moszkvai vezetés nem korlátozta magát csupán a grúz erők Dél-Oszétiából történő kiszorítására, így a konfliktus kirobbanásakor azonnal megkezdődött az orosz csapatok tengeri és vasúti úton történő telepítése a másik szakadár régió, Abházia területére is. A már korábban itt állomásozó 2000 fős orosz különítményt kiegészítendő, a fekete-tengeri orosz flotta mintegy 4000 katonát tett partra már a konfliktus másnapján. A további vízi és vasúti úton történő csapatelepitések eredményeként a második front augusztus 11-i megnyitásakor az Abháziában állomásozó orosz erők létszáma már meghaladta a 9000 főt.<sup>73</sup> Abháziában mintegy 15000 fős, Dél-Oszétiában pedig 12000 fős orosz reguláris erő harcolt, mely az abház, dél-oszét és más oroszbarát milíciákkal kiegészítve összesen kb. 34-40000 főt tett ki, szemben a 12-15000 főnyi grúz erővel. Szakértők szerint a gyorsaság, amivel a fekete-tengeri flotta jelentős létszámú orosz erőt volt képes telepíteni Abháziába, azt előfeltételezi, hogy a parancs kiadására a grúz támadást követően azonnal sor került.<sup>74</sup> Az erők tengeri úton történő áthelyezésén kívül a flotta bevetésével egyben sikeresen blokádot vontak Grúziát, elejét véve bárminemű külföldi támogatás beérkezését. Az orosz fellépés a hátráltató tényezők dacára is rendkívül gyors és határozott volt, így képes volt a döntő kezdeti időszakban átvenni a stratégiai kezdeményezést és defenzívába kényszeríteni az alacsonyabb létszámú grúz erőket.

### *Kivitelezés, harcászat*

Moszkva a háború során mintegy 1200 páncélozott járművet és önjáró tüzérségi eszközt, 200 merevszárnyú repülőgépet és 40 helikoptert vetett be.<sup>75</sup> Az orosz hadsereg szovjet harcászati módszer szerint, nagy erőket mozgatott oszlop alakzatban.<sup>76</sup> Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az ellenséggel való találkozás esetén az orosz egységek megállás nélkül folytatták az előre nyomulást és létszámfölényükből adódóan gyűrték le a grúz erőket. Stratégiai szempontból ez előnyösnek bizonyult, mivel növelte a benyomuló orosz erők gyorsaságát, egyben egyszerűsége okán biztonságosabb formációt is jelentett a korszerű navigációs, éjjellátó, tűzvezető és kommunikációs rendszerekkel gyéren ellátott orosz járműveknek. Pszichológiai szempontból szintén hatásosnak bizonyult ez a taktika, mivel egyes esetekben a folyamatos és gyors előre nyomulás tüzérségi tűztámogatással kísérve sokkolta a grúz katonákat, akik jelentős számban hagyták hátra járműveiket.<sup>77</sup> Ugyanakkor ez a harcéljárás indokolatlanul nagy veszteségekkel járt együtt. Amikor hasonló nagyságú erőkkel találták szembe magukat az előre nyomuló egységek, a modern nyugati kiképzést kapott grúz erők harcászati fölénye olykor

<sup>71</sup> DEÁK – HOFFMANN – RÁCZ – ROMSICS, i.m., 5. o.

<sup>72</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 23. o.

<sup>73</sup> DEÁK – HOFFMANN – RÁCZ – ROMSICS, i.m., 7. o.

<sup>74</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 12. o.

<sup>75</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 11. o.

<sup>76</sup> BRYCE-ROGERS, i.m., 349. o.

<sup>77</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 29-30. o.





katasztrofális következményekkel együtt járva mutatkozott meg az orosz erők kárára. Egy esetben az 58. hadsereg vezetési csoportjának 30 gépjárműve közül 25-öt lőttek ki a grúz erők, megölve ezzel jó néhány tisztet is, a hadseregparancsnokot pedig megsebesítve.<sup>78</sup>

Az ötnapos háború volt az első olyan alkalom a második világháború óta, amikor az orosz haderő szárazföldi, légi és haditengerészeti erői közösen vettek részt egy nagyszabású műveletben. Az összhaderőnemi jelleg azonban nem igazán mutatkozott meg a koordináció során. Noha a tüzérség és a manőverező erők közötti együttműködés jónak bizonyult,<sup>79</sup> a légierő és a szárazföldi erők közötti együttműködés még mindig messze volt a kívánatostól. Az észak-kaukázusi katonai körzet parancsnoka – aki elvben minden, a területen tevékenykedő erő felett diszponált – a gyakorlatban nem rendelkezhetett a légierő gépei felett, azokat a légierő parancsnoka, Alekszandr Zelin vezényelte moszkvai irodájából, mobiltelefonon keresztül.<sup>80</sup> A kommunikációs és technikai problémák miatt a csapatok közvetlen légi támogatása legfeljebb elvétve fordult elő.<sup>81</sup> Nem érte viszont kritika a légierő szállítási képességeit, melynek mind a merevszárnyas, mind pedig a forgószárnyas eleme jól teljesített a háború során.<sup>82</sup>

Annak ellenére, hogy a már fent említett, a háborút megelőző előkészületek arra engednek következtetni, hogy Moszkva régóta tervezett egy grúziai háború lehetőségével, a katonai hírszerzés – az első csecsenföldi háborúhoz hasonlóan – ismét elégtelenre vizsgázott. A hanyagság a légierő tevékenysége során mutatkozott meg leginkább. Az orosz légierőnek nem volt tudomása sem a Tbiliszi által Ukrajnából beszerzett BUK M1, sem pedig az Izraeltől vásárolt Rafael Spyder típusú légvédelmi rendszerről.<sup>83</sup> Noha az orosz légierő nem várt hatékonysággal bombázta a grúz hátsószárbeli célpontokat,<sup>84</sup> a rossz hírszerzésnek köszönhetően számos esetben teljesen irreleváns célpontokat támadott. Elpusztított például olyan katonai reptereket, melyek már a Szovjetunió felbomlása óta használaton kívül voltak, miközben olyan fontos objektumok maradtak érintetlenül, mint a nem sokkal korábban Goriban létesített új katonai bázis.<sup>85</sup> Különösen zavarba ejtő eredmény ez az orosz hírszerzés számára, ha figyelembe vesszük, hogy az információk többsége nyílt forrásból is elérhető volt, csakúgy, mint az új katonai bázisok nagy nyilvánosság előtt is publikált elhelyezkedése.<sup>86</sup>

Az orosz haderő már a 2008-as grúziai háború során is nagyban támaszkodott irreguláris alakulatokra, köztük a csecsen Kelet és Nyugat zászlóaljakra. A csecsenek, valamint a dél-oszét és abház milíciák elsősorban felderítési és előretolt védelmi műveletekben kaptak fontos szerepet.<sup>87</sup> Érdeemes és a későbbi konfliktusok vizsgálatára tekintettel hasznos megemlíteni, hogy Moszkva először az ötnapos háború során alkalmazta információs műveleti és kiberhadviselési eszköztárát konvencionális fegyveres műveleteinek alátámasztása érdekében.<sup>88</sup> Ennek keretében például az orosz vezetés túlterheléses támadásokkal blokkolta a grúz kormányzati honlapok elérhetőségét.

### *Felkészültség, morál*

A grúziai háború idején az orosz haderő még mindig hordozta a szovjet időkből megörökölt káderegységek terhét. Ez a hátrány két tényezőben mutatkozott meg. Egyrészt abban, hogy még mindig alacsony volt az állandó

<sup>78</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 28-29. o.

<sup>79</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 36. o.

<sup>80</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 35. o.

<sup>81</sup> Uo.

<sup>82</sup> Ezzel szemben a szárazföldi logisztikai rendszert a jelek szerint súlyosan leterhelte az erők és utánpótlás mozgatása, dacára a konfliktus rövid időtartamának. COHEN – HAMILTON, i.m., 44. o.

<sup>83</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 39-40. o.

<sup>84</sup> DEÁK – HOFFMANN – RÁCZ – ROMSICS, i.m., 6. o.

<sup>85</sup> BRYCE-ROGERS, i.m., 351. o.

<sup>86</sup> Uo.

<sup>87</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 42. o.

<sup>88</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 44. o.

készültségű egységek száma. A konfliktus idején a szárazföldi haderőnem 17, míg a légi erők egységeinek mindössze 7 százaléka volt állandó készenléti egység. Egyedül a haditengerészeti egységeknél volt jobb az arány, ott az egységek 70%-a állt minden időben rendelkezésre.<sup>89</sup> Másrészt pedig abban, hogy a káderegységek parancsnokai alkalmatlanok voltak a rájuk bízott alakulatok vezetésére. Makarov elmondása alapján a vezérkarnak egyenként kellett kiválogatni az alkalmas ezredeseket és tábornokokat szerte Oroszországból, hogy leváltsák az inkompetens káderparancsnokokat.<sup>90</sup> A haderő professzionalizációs folyamatának elmaradottsága Csecsenföldhöz hasonlóan ismét kiütöközött. Annak ellenére, hogy hivatalosan továbbra sem lehetett volna sorkatonákat háborúban bevetni, a Grúzia elleni műveletben résztvevő katonák 30%-a még mindig a sorállományból került ki.<sup>91</sup> Ugyan a stratégiai tervezési szinten az orosz hadsereg jobbnak bizonyult a grúznál, taktikai szinten az amerikai és más nyugati haderőktől kiképzést kapott grúz csapatok felkészültebbnek bizonyultak orosz ellenfeleiknél.<sup>92</sup> A légideszant erők, melyek az orosz haderő elitjét képezik, ismét bizonyították magas harcértéküket, ugyanakkor egyszerű lövész szerepben, nem pedig mélységi műveletekben való részvétel formájában. Az orosz légi erők ugyanis óvakodott a légideszant erők helikopterrel történő célba juttatásától a grúz légvédelem miatt.<sup>93</sup> Az orosz reguláris erők morális állapotára vonatkozóan a konfliktus rövid időtartama miatt nehéz messzemenő következtetéseket levonni. Mégis, abból, hogy az orosz szárazföldi erők a nagy veszteségeket okozó avított harcászati eljárások alkalmazása mellett is gyorsan nyomultak előre, logikusan az következik, hogy a Grúziában bevetett reguláris erők fegyelmezettek voltak. Ez nem mondható el az irreguláris csecsen és dél-osztét erőkről, melyek állítólag grúz falvakat gyújtottak fel, és etnikai tisztogatásokban vettek részt Dél-Oszétiában.<sup>94</sup>

### *Fegyverzet, felszerelés*

A fegyverzet és felszerelés állapota 2008-ban sem tükrözött érdemi javulást a két csecsenföldi háborúban használt technikához képest. Sőt, a technika jó része csak további elavuláson és elhasználódáson ment keresztül. Szergyukov védelmi miniszter elmondása alapján 2008-ban az orosz hadsereg felszerelésének mindössze 10%-át lehetett a modern jelzővel jellemezni.<sup>95</sup> Egy másik értékelés szerint a felszerelés mindössze 3-5%-a volt teljesen modern eszköznek tekinthető.<sup>96</sup> Margarete Klein becslése szerint az orosz fegyverek 80%-a nem ment keresztül semmilyen felújításon a Szovjetunió 1991-es szétesése óta.<sup>97</sup> Az orosz harckocsik és páncélozott járművek 60-70%-a robbant le grúz állítások alapján.<sup>98</sup> Miközben a grúz harckocsik és páncélozott szállítójárművek reaktív páncélzattal, éjjellátóval, fejlett rádió és tűzvezető rendszerekkel voltak felszerelve, addig az orosz járművek legtöbbször nem rendelkezett ilyen eszközökkel.<sup>99</sup> A repülőgépek terén hasonló volt a helyzet. Miközben a grúz Szu-25-ösök többségét egy izraeli védelmi ipari cég modernizálta, addig az ugyanilyen típusú csata-repülőgépek az orosz oldalon néhány fejlesztéstől eltekintve lényegében harmincéves technikával repültek.<sup>100</sup>

<sup>89</sup> Matthew KOSNIK: [Russia's Military Reform: Putin's Last Card](#). [online] *Journal of Military and Strategic Studies*. 17. évf., 2016/1, 148. o. [2017. 01. 12.]

<sup>90</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 32. o.

<sup>91</sup> BRYCE-ROGERS, i.m., 352. o.

<sup>92</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 6. o.

<sup>93</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 36. o.

<sup>94</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 43. o.

<sup>95</sup> KOSNIK, i.m., 148. o.

<sup>96</sup> Kaspars MAZITANS: *Russian Armed Forces Military Reforms and Capability (2008-2012)*. *Baltic Security and Defence Review*, 16. évf., 2014/1., 7. o.

<sup>97</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 33. o.

<sup>98</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 34. o.

<sup>99</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 28. o.

<sup>100</sup> BRYCE-ROGERS, i.m., 353. o.

De 2008-ban a legfiatalabb géptípusok is 15-20 évesek voltak,<sup>101</sup> ráadásul egy adat szerint a légierő felszerelésének 55%-a hibás volt.<sup>102</sup> Ennek ellenére sikerült az oroszoknak döntő légi fölényt kivívniuk a grúz légtérben.

A grúz katonák egyéni felszerelése is sokkal jobb volt az oroszokénál. Jelentések szerint az oroszok a halott grúz katonákról szedték le a sisakot és a testpáncélt, hogy javítsák saját túlélési esélyeiket.<sup>103</sup>

Ami a high-tech eszközöket illeti, az orosz haderő továbbra is elmaradottnak bizonyult ezen a téren. A precíziós irányítható rakéták a légierő által bevetett fegyverek csekély részét tették ki.<sup>104</sup> Ennek oka volt az is, hogy az oroszok saját helymeghatározó rendszere, a GLONASS a konfliktus idejére még nem készült el, az amerikaiak pedig blokkolták a GPS működését Grúzia területén.<sup>105</sup> A fejlett rádió eszközök a csecsenföldi háborúhoz hasonlóan ismét hiánycikknek bizonyultak, ezért a tisztek olykor mobiltelefonjuk segítségével tudtak csak kapcsolatba lépni a parancsnoksággal.<sup>106</sup>

Noha az orosz hadsereg jól vizsgázott a 2008-as ötnapos háborúban, az javarészt a kiváló stratégiai tervezésnek és a hatalmas létszámbeli fölénynek volt köszönhető. A háború ugyanakkor égető szervezeti hiányosságokra, elavult szovjet harcászati módszerek tovább élésére, valamint a technika és felszerelés rendkívüli elmaradottságára világított rá. Érdekes epizódja a konfliktusnak az a Youtube-ra feltöltött videó, melyen az orosz katonák a Senakiban található grúz bázis elfoglalását követően az ellenséges katonák lakhatási körülményeivel megdöbbenve és irigykedve szembesülnek, miközben az orosz laktanyák életkörülményei még 2008-ban is rendkívül elszomorítóak voltak.<sup>107</sup> A hiányosságok feltárása és a tanulságok levonása megadta a kellő lökést annak, hogy a Szergyukov-féle reformok elől elháruljon minden akadály.

### Hibrid hadviselés a Krímben

#### *A hibrid hadviselésről*

Ahhoz, hogy értékelnünk tudjuk az orosz hadseregnek a krími műveletben, majd később a Donyec-medencében látott teljesítményét, fontos röviden bemutatni, hogy mi a köztudatban „hibrid” vagy „nem lineáris hadviselés-ként” elhíresült stratégia, melyet Moszkva 2014-2015-ben Ukrajnával szemben alkalmazott.

A hibrid hadviselés, mint doktrína első nyilvános leírását Valerij Geraszimov vezérkari főnöknek a Hadiipari Közlönyben (Vájenno-primuslennijkurer) megjelent 2013. februári cikke szolgáltatja. A később csak Geraszimov-doktrínaként elhíresült anyag minden bizonnyal legfontosabb megállapításai, hogy a 21. században a háború és a béke közti határvonal elmosódott, valamint, hogy a nem katonai eszközök szerepe felértékelődött, esetenként pedig felül is múlta a fegyverek erejét a politikai és stratégiai célok elérésében.<sup>108</sup> Geraszimov szerint ezt a hadviselési formát a katonai eszközök rejtett alkalmazása jellemzi. Az erőszak nyílt használata – gyakran a békefenntartás ürügyén – csak a művelet bizonyos szakaszára, jellemzően a végső siker kivívására korlátozódik.<sup>109</sup> Ez köszön vissza Csekinov és Bogdanov részletesebb leírásában is, mely két szakaszra osztja az ilyen

<sup>101</sup> MAZITANS, i.m., 15. o.

<sup>102</sup> MAZITANS, i.m., 7. o.

<sup>103</sup> BRYCE-ROGERS, i.m., 354. o.

<sup>104</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 37. o.

<sup>105</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 34. o.

<sup>106</sup> BRYCE-ROGERS, i.m., 354. o.

<sup>107</sup> [Russian officers looting Senaki base, Georgia](#) [online] 2008. 09. 04. Forrás: YouTube. [2017. 01. 12.]

<sup>108</sup> Geraszimov, noha a cikkben az „arab tavasz” eseményeinek köntösében mutatja be ennek az új hadviselési módnak, mint az amerikaiak által alkalmazott eszköznek a leírását, Mark Galeotti szerint Geraszimov ezt annak a szovjet retorikai eszköznek a jegyében teszi, mely egy „figyelmeztetés” vagy „lecke” álcájába bújtatva fejezi ki a szerző valós szándékát és tervét. Mark GALEOTTI: [The 'Gerasimov Doctrine' and Russian Non-Linear War](#) [online] 2014. 07. 06. Forrás: In Moscow's Shadows (blog) [2017. 01. 12.]

<sup>109</sup> Uo.

típusú háborút.<sup>110</sup> A háború nyitányát több hónapos diplomáciai, gazdasági, pszichológiai és információs eszközökkel végrehajtott művelet jellemzi, melynek célja a lakosság összezavarása, a központi hatalommal szembeni elégedetlenség felszítása és a fegyveres erők moráljának gyengítése. Ennek fontos elemét képezi a propaganda, kormányzati és katonai vezetők lefizetése, valamint terrorcselekmények és provokációk elkövetése. Közvetlenül a katonai szakaszt masszív hírszerzési és szubverziós tevékenység, valamint az információs hadviselés korlátlan alkalmazása előzi meg.<sup>111</sup> A háború zárását a reguláris erők bevonulása, és a megmaradt ellenállási góccok elszigetelése és felszámolása jelenti. Rácz András rámutat, hogy miközben Csekinov és Bogdanov a nem katonai eszközökkel végrehajtott előkészítő szakasz bemutatására több oldalt szenteltek, addig a háború zárását jelentő katonai erő alkalmazását mindössze egy bekezdésben taglalták.<sup>112</sup> A hibrid hadviselés összefoglalva tehát egy elsősorban nem katonai eszközökkel végrehajtott, koordinált stratégia annak érdekében, hogy az ellenség gyengeségeit feltérképezve és kihasználva megtörjük a célország ellenállását, hogy azután a reguláris erők alkalmazásával vagy az azzal való fenyegetéssel átvegyük az adott terület feletti irányítást.

### *Előkészítés, tervezés*

A hibrid hadviselés sajátossága, hogy az első, előkészítő szakasz nehezen megfogható, az orosz diplomácia és propaganda gépezet „normális” működésétől nehezen megkülönböztethető. Így nem állapítható meg, hogy a Krím-félsziget visszacsatolását célzó hibrid háború mikor vette kezdetét. Az ukrán védelmi minisztérium egy forrása szerint Moszkva már a 2004-es narancsos forradalom óta kiterjedt hírszerzői és támogatói hálózatot működtetett a Krímben.<sup>113</sup> Valószínű, hogy az előkészítő szakasz legkésőbb a 2013. novemberi eseményeket követően kezdetét vette, miközben a félsziget megszállásáról szóló végső döntést valamikor 2014 februárjának elején hozhatták meg. Putyin elnök az események után egy évvel bemutatott dokumentumfilmben azt állítja, hogy legelőször a Janukovics elnök kimenekítését célzó akció végrehajtását követően (február 23-án kora reggel) vetette fel szűk körben a beavatkozás lehetőségét.<sup>114</sup> A hibrid háború politikai és diplomáciai eleme azonban ekkor már javában folyt. Vlagyiszlav Szurkov,<sup>115</sup> a Kreml szürke eminenciása, Putyin személyes tanácsadója Dél-Oszétia, Abházia és Ukrajna ügyében Valentin napi látogatást tett a Krímben, ahol orosz nacionalista politikusokkal, köztük az Orosz Egység párt vezetőivel találkozott, miközben ekkor már látványosan került a kapcsolatot a Janukovics-féle Régiók Pártja képviselőivel.<sup>116</sup>

### *A beavatkozás nyitánya: „politikai technológia” a Krímben*

Ugyan a tanulmány az orosz haderő teljesítményét hivatott vizsgálni, a hibrid háború már fent vázolt sajátosságai miatt mindenképpen szükséges röviden szót ejteni a fegyveres beavatkozást megelőző, a Krímben lejátszódott politikai eseményekről.

A „politikai technológiaként” aposztrófált jelenség lényegében a hatalmon lévő politikai erő machinációit, manipulációit, a választások elcsalásának és a hatalom megtartásának tág eszközrendszerét fedi le. A Krím elleni hibrid hadviselés eszköztárában ez úgy jelent meg, hogy Moszkva egyszerűen lemásolta a Kijevben zajló forradalmi folyamatokat, spontánnak és demokratikusnak tüntetve fel az egyébként gondosan megkoreografált eseményeket. Ennek első példája Alekszej Csali „népi polgármesterré” történő „megválasztása” volt február

<sup>110</sup> RÁ CZ András: [Russia's Hybrid War in Ukraine. Breaking the Enemy's Ability to Resist.](#) [online] 2016. 06. 06. Forrás: The Finnish Institute of International Affairs, [2017. 01. 12.], 38. o.

<sup>111</sup> RÁ CZ, i.m., 38-39. o.

<sup>112</sup> Uo.

<sup>113</sup> Mari Elisa DUGAS: [Between Georgia and Crimea: The Social Dimensions of War for the Russian Military.](#) [online], 2016. Forrás: Wellesley College, [2017.01.12.], 78. o.

<sup>114</sup> [Crimea. The Way Home. Documentary by Andrey Kondrashev](#) [online] 2015. 03. 15. Forrás: YouTube. [2017. 01. 12.]

<sup>115</sup> Vlagyiszlav Szurkov nevéhez köthető a szuverén demokrácia, mint ideológia kidolgozása.

<sup>116</sup> Andrew WILSON: *Ukraine Crisis: What it Means for the West.* Yale University Press, New Haven, 2014. 108-109. o.

23-án.<sup>117</sup> Február 27-én a Krími Autonóm Köztársaság Legfelsőbb Tanácsa látszólag demokratikus módon döntött az autonómia kiszélesítéséről szóló népszavazás kiírásáról. Azonban – ahogy azt a műveletben részt vevő Igor „Sztrelkov” Girkin később nyíltan beismerte – a választott képviselőkre eközben fegyvert szegeztek.<sup>118</sup> Ugyanakkor Szergej Akszjonov orosz nacionalista politikust nevezték ki a Krím miniszterelnökévé, akit röviddel ezután Putyin elnök is elismert a Krím legitim képviselőjeként.<sup>119</sup> Árulkodó tény, hogy az általa vezetett Orosz Egység párt a 2010-es választásokon a voksok mindössze 4%-át szerezte meg.<sup>120</sup>

### *A katonai fázis*

A katonai fázis terve az volt, hogy a helyi krími félkatonai erőkkel, Oroszországból érkezett önkéntesekkel és a helyi alvilág képviselőivel együttműködve elfoglalják a stratégiai politikai és katonai objektumokat, miközben elvágják a félszigeten állomásozó ukrán erőket a kijevi parancsnokságtól, és a kulcsfontosságú átkelők és útvonalak lezárásával megakadályozzák az ukrán erősítés beérkezését a félszigetre. A terv kulcseleme volt, hogy eközben az orosz hadsereg mintegy 150000 fő részvételével zajló harcokészültségi gyakorlatot kezdett a nyugati és központi katonai körzetekben. A gyakorlat két ok miatt is fontos volt: egyrészt annak álcája alatt Moszkva erőket telepíthetett a Krímbe,<sup>121</sup> másrészt a mozgósított reguláris erők nyomás alá helyezték a kijevi vezetést annak érdekében, hogy az ne avatkozzon be a krími eseményekbe. A Kreml számára kedvező körülménynek bizonyult, hogy a február 7-23-ig zajló Szocsi téli olimpia miatt az ott állomásozó erők egyébként is magas készenlétségben voltak.<sup>122</sup>

### *Kivitelezés, harcászat*

A Krím totális orosz katonai inváziója február 27-ről 28-ra virradóra kezdődött meg a szevasztopoli és szimferopoli repülőterek elfoglalásával.<sup>123</sup> Ugyanakkor állítólag már február 26-án orosz katonák szereztek meg az ellenőrzést egy 80 kilométeres útszakasz felett Szimferopol és Szevasztopol között.<sup>124</sup> Szintén nem egyértelmű, hogy a parlament Szimferopolban található épületét február 27-én reggel valóban helyi „önvédelmi” erők, vagy orosz katonák foglalták-e el.<sup>125</sup> A későbbi krími miniszterelnök, Akszjonov kulcsszerepet játszott a műveletnek ebben a szakaszában is, február 21-ére ugyanis már néhány ezres milícia felett diszponált.<sup>126</sup> Szevasztopol mintegy 10000 fős önkéntes alakulatot állított ki, vagyis Moszkva tekintélyes helyi támogatottsággal rendelkezett.<sup>127</sup> Február 28-án az orosz erők elfoglalták az állami televíziót, valamint körülfalták az ukrán lakanyákat.<sup>128</sup> Moszkva igyekezett elkerülni, hogy a katonai akció áldozatokat követeljen, ezért csak a kulcsfontosságú vezetési pontokat és a légvédelmi bázisokat foglalták el az orosz különleges alakulatok.<sup>129</sup> Mivel az oroszok elvágták vagy blokkolták a védett kommunikációs csatornákat a kijevi parancsnokság és a krími ukrán

<sup>117</sup> Uo.

<sup>118</sup> RÁCZ, i.m., 62. o.

<sup>119</sup> DUGAS, i.m., 80. o.

<sup>120</sup> WILSON, i.m., 109. o.

<sup>121</sup> Mintegy 40 Il-76 típusú szállítórepülőgép elhagyta a gyakorlat helyszínét, hogy azután közülük néhány a Krímbe tünjön fel újra. DUGAS, i.m., 65-66. o.

<sup>122</sup> Charles K. BARTLES, Roger N. MCDERMOTT: Russia's Military Operation in Crimea. Road-Testing Rapid Reaction Capabilities. *Problems of Post-Communism*, 61. évf., 2014/6, 57. o.

<sup>123</sup> WILSON, i.m., 111. o.

<sup>124</sup> DUGAS, i.m., 65. o.

<sup>125</sup> DUGAS, i.m., 66. o.

<sup>126</sup> DUGAS, i.m., 80. o.

<sup>127</sup> Uo.

<sup>128</sup> BARTLES – MCDERMOTT, i.m., 55. o.

<sup>129</sup> Uo.

erők között, a bekerített egységek képtelenek voltak biztonságos módon kapcsolatba lépni a parancsnoksággal.<sup>130</sup> Az orosz Fekete-tengeri Flotta eközben az ukrán haditengerészeti erők közbelépését megakadályozandó, elsüllyesztette saját, szolgálatból kivont cirkálóját az ukrán flotta kikötőjének bejáratánál.<sup>131</sup> Ezen kívül Basztyion-P típusú hajó-elleni partvédő rakéta ütegeket telepített Szevasztopolba, biztosítva ezzel a félsziget védelmét a többi ukrán hadihajó és az ekkor a Fekete-tengeren tartózkodó két amerikai cirkáló ellenében.<sup>132</sup> Továbbá 22 tüzérségi üteg Perekopba és Grad rakéta-sorozatvetők Dzsankojba telepítése biztosította a félsziget védelmét az esetlegesen a szárazföld felől beérkező ukrán erőktől.<sup>133</sup> Március 12-én a Kerics-szoroson át megérkezett komppal az első gépesített lövészdandár, március 15-én pedig ezt egy légvédelmi üteg követte, megerősítve a Krímben az orosz légvédelmi képességeket.<sup>134</sup> Eközben Moszkva bejelentette hadgyakorlatának második hullámát, melynek keretében az ukrán határ közvetlen közelébe vezényeltek csapatokat.<sup>135</sup>

A katonai lépésekkel összhangban eközben tovább zajlott a krími megszállás legitimálása érdekében folytatott politikai machináció. Putyin elnök a már idézett dokumentumfilmben azt állítja, hogy a Krím elcsatolása soha nem volt Oroszország célja, mindössze az ott élő lakosság szabad politikai akaratának kinyilvánítását kívánták biztosítani.<sup>136</sup> Ez azonban nyilvánvalóan nem igaz, hiszen az alkalmazott katonai stratégia logikája alapján a beavatkozás csakis a Krím elcsatolásával végződhetett. Az a tény, hogy az eredetileg május 25-re kitűzött referendum időpontját előbb március 3-án március 30-ra, majd három nappal később március 16-ra módosították, nem véletlen. Napról napra nőtt ugyanis az esélye annak, hogy a bekerített ukrán vagy az őket körülzáró orosz katonák oldalán valaki tévedésből tüzet nyit a másik félre.<sup>137</sup> Miután Moszkva március 18-án jóváhagyta a Krím csatlakozását Oroszországhoz, immáron „orosz belügyként” kezdődhetett meg a körülzárt ukrán bázisok elfoglalása. Vlagyimir Putyin közben elnöki dekrétumban garantálta, hogy az orosz hadsereghez átálló ukrán katonák megőrizhetik katonai rangjukat, melyet követően két nap alatt mintegy 54 ukrán hadihajó parancsnoka állt át.<sup>138</sup> Mindösszesen 8000 ukrán katona csatlakozott az orosz hadsereghez.<sup>139</sup> Március 25-ig valamennyi át nem állt ukrán hajót és katonai bázist áldozat nélkül elfoglalták az orosz különleges erők. Az egész krími művelet csupán két halálos áldozatot, egy ukrán katonát és egy kozák önkéntest követelt.<sup>140</sup>

### *Felkészültség, morál*

A krími műveletben az orosz hadsereg krémje vett részt. Noha a pontos részletek nem ismertek arra vonatkozóan, hogy mely alakulatokat vetették be a műveletben, az bizonyosnak látszik, hogy az erők magját a Szevasz-

<sup>130</sup> A kommunikációs vonalak elvágását maga Putyin elnök is elismerte a már említett dokumentumfilmben. Forrás: [Crimea. The Way Home. Documentary by Andrey Kondrashev](#) [online] 2015. 03. 15. Forrás: YouTube. [2017. 01. 12.]

<sup>131</sup> DUGAS, i.m., 69. o.

<sup>132</sup> A már idézett dokumentumfilm szerint a Basztyion-P komplexum Monolit radarja be is fogta a USS Donald Cook rombolót, melytől azt követően teljes sebességgel távolodott a Boszporusz irányába. Forrás: [Crimea. The Way Home. Documentary by Andrey Kondrashev](#) [online], 2015. 03. 15. Forrás: YouTube. [2017. 01. 12.] Ennek igazságtartalma azonban erősen megkérdőjelezendő, tekintettel a filmben előforduló megannyi hazug állításra. Többek között néhány perccel később a filmben elhangzik egy állítás, mely szerint a Donald Cook legénységéből kétfelét nyújtották be lemondásukat azt követően, hogy egy orosz Szu-24 vadászbombázó többször áthúzott a romboló felett. Az állítás cáfolata itt olvasható: [Lies: The crew of the US destroyer ship got scared by the Russian fighter aircraft](#). [online], 2014. 04. 16. Forrás: stopfake.org [2017. 01. 12.]

<sup>133</sup> Maksym BUGRIY: [The Crimean Operation: Russian Force and Tactics](#) [online], 2014. 04. 01. Forrás: The Jamestown Foundation. [2017. 01. 12.]

<sup>134</sup> DUGAS, i.m., 69. o.

<sup>135</sup> Uo.

<sup>136</sup> [Crimea. The Way Home. Documentary by Andrey Kondrashev](#), [online] 2015. 03. 15. Forrás: YouTube. [2017. 01. 12.]

<sup>137</sup> BARTLES – MCDERMOTT, i.m., 58. o.

<sup>138</sup> DUGAS, i.m., 70. o.

<sup>139</sup> BARTLES – MCDERMOTT, i.m., 58. o.

<sup>140</sup> Uo.

topolban állomásozó 810. haditengerészeti lövészdandár alkotta, melyet korábban áttelepített légideszant csapatok egészítettek ki.<sup>141</sup> Minden valószínűség szerint jelentős létszámban képviseltették magukat a felderítő főcsoportfőnökség (GRU) különleges rendeltetésű (szpecnaz) dandárjainak katonái is.<sup>142</sup> A hadművelet alatt további erőket is bevetettek,<sup>143</sup> így valószínűleg a 184. partvédelmi dandár, a 382. haditengerészeti lövésszázlólaj, valamint a 67. és 7. légideszant hadosztály és a 31. légideszant dandár katonáit.<sup>144</sup> A kritikus fontosságú ukrán katonai objektumok biztosítása után megkezdődött az orosz tüzérségi és légvédelmi ütegek nagyarányú beáramlása a félszigetre.<sup>145</sup>

A művelet során az orosz haderő katonai szempontból kiváló teljesítményt nyújtott. Az a tény, hogy a félszigeten állomásozó 20000 ukrán katonát<sup>146</sup> sikerült lefegyverezni vagy bekeríteni mindössze két halálos áldozat árán, arról árulkodik, hogy a résztvevő orosz erők rendkívül jól képzettek voltak. A Krím megszállása során nyoma sem volt a korábbi katonai műveleteket jellemző alacsony morális színvonalnak. A moszkvai vezetés kínosan ügyelt arra, hogy ha a szakértők és politikai vezetők szintjén nem is, a nyugati világ közvéleménye előtt mindenképp tagadható legyen az orosz hadsereg szerepvállalása. Másrészt pedig arra, hogy a krími lakosság körében az orosz fegyveres erők ne megszállókként, hanem mint védelmi erők jelenjenek meg. Miközben a nyugati sajtó „kis zöld emberkékként” emlegette a nyilvánvalóan jól felfegyverzett, azonosítók és rendfokozati jelzések nélkül bevetett reguláris orosz erőket, addig az orosz média a vezslivijeavtomatsiki, vagyis udvarias gépkarabélyosok jelzővel illette azokat.<sup>147</sup> Ahhoz, hogy ez a kép fennmaradjon, az orosz katonák kétségtelenül magas felkészültségére és fegyelmeztségére volt szükség.

### *Fegyverzet*

Noha a művelet során az alkalmazott fegyverek és eszközök nem bírtak komoly jelentőséggel, érdemes szót ejteni róluk, hiszen azok a 2008-as haderőreform sikerességéről közvetítenek képet. Ami a „kis zöld emberek” egyéni felszerelését illeti, a szakértők által leginkább kiemelt tény, hogy a katonák körében rendkívül elterjedtek voltak az egyéni titkosított rádió adó-vevők. A mindössze őrszolgálatot ellátó katonák is fel voltak ezzel szerelve, mely arra utal, hogy az orosz hadsereg – legalábbis egy része – széles körben felszerelt a legmodernebb kommunikációs eszközökkel, melyek égető hiánya még komoly problémát jelentett a csecsenföldi és grúzai háborúk során.<sup>148</sup> Szintén említésre méltó, hogy a Ratnyik névre keresztelt komplex egyéni felszerelés (új típusú

<sup>141</sup> BARTLES – MCDERMOTT, i.m., 57. o.

<sup>142</sup> Azt Putyin elnök is elismerte, hogy a művelet kezdete előtt arra utasította Szergej Sojgu védelmi minisztert, hogy tegyen lépéseket a krími orosz katonai objektumok védelmének megerősítésére, melynek eredményeként GRU, légideszant és tengerészgyalogos alakulatokat telepítettek át légi úton. Forrás: [Crimea. The Way Home. Documentary by Andrey Kondrashev](#) [online], 2015. 03. 15. Forrás: YouTube. [2017. 01. 12.]

<sup>143</sup> Andrew Wilson könyvében mintegy 30-35000 főre taksálja a krími műveletben részt vett orosz erők létszámát. WILSON, i.m., 111. o.

<sup>144</sup> BARTLES – MCDERMOTT, i.m., 57. o.

<sup>145</sup> BARTLES – MCDERMOTT, i.m., 57. o.

<sup>146</sup> WILSON, i.m., 111. o.

<sup>147</sup> A már idézett dokumentumfilm gyerekeknek csokit osztogató katonákat mutat be, egy helyen pedig említést tesz egy esetről (melynek igazságtartalma nehezen ellenőrizhető), amikor az egyik ukrán laktanyán rajtaütő orosz kommandósok új ajtót vásároltak az ukrán katonák számára az akció során megrongálódott régi helyett. Forrás: [Crimea. The Way Home. Documentary by Andrey Kondrashev](#) [online], 2015. 03. 15. Forrás: YouTube. [2017. 01. 12.]

<sup>148</sup> C. J. CHIVERS, David M. HERSZENHORN: [In Crimea, Russia Showcases a Rebooted Army](#) [online], 2014. 04. 02. Forrás: The New York Times, [2017. 01. 12.]

lövédékálló sisak, mellény, protektorok, integrált kommunikációs platform stb.) egyes elemei már láthatók voltak a Krímben bevetett katonákon.<sup>149</sup> Láthatók voltak az új Pecseneg típusú gépfegyverek is,<sup>150</sup> csakúgy, mint AK-100 gépkarabélyok és RPG-30 gránátvetők.<sup>151</sup>

Említésre méltó még, hogy számos elektronikai hadviselésre alkalmas eszközt, mint a GPS és műholdas telefon rádiójeleinek blokkolására képes Tigr-M és az R-330Zh típusú zavaróegységeket szintén bevetették.<sup>152</sup> Ami a nehézfegyvereket illeti, a már említett Grad rakéta-sorozatvetőket és más tüzérségi eszközöket telepítették a Krím-félsziget északi részére, valamint a Basztyion-P típusú hajóelleni rakétakomplexumot Szevasztopolba.

A szűken vett katonai eszközökön túl fontos megemlíteni az orosz információs hadviselés eszköztárát, melynek kulcsszerepe volt abban, hogy egyrészt a nyugati társadalmakat elbizonytalanítsa, másrészt abban, hogy felkorbácsoljon az ukrainai orosz kisebbségben olyan elemi félelmeket, melyek Moszkva malmára hajtották a vizet. Ennek egyik fő eszköze volt az RT televíziós csatorna, amelynek 2015-ös költségvetését az előző évihez képest majdnem 30%-kal emelte a Kreml.<sup>153</sup>

Összegzésként kijelenthető, hogy a krími beavatkozás során már a megújult orosz hadsereg tevékenységét kísérhette figyelemmel a világ. Ugyanakkor két dolgot fontos leszögezni. Egyrészt azt, hogy a műveletben résztvevő orosz erők a haderő krémjét jelenítették meg, mely nem tükrözi a teljes hadsereg technikai, felkészültségi és morális állapotát. Ahogy azt Mark Galeotti profánul megfogalmazta, Oroszország, melynek „gazdasága méretben valahol Olaszország és Brazília között van”, nemzetközi nagyhatalmi szerepre törekszik.<sup>154</sup> „Ennek érdekében [...] ehhez a 'gerilla geopolitikához' fordult, mint eszközhöz, mely a saját erősségeire és az ellenfél gyengeségeire játszik.”<sup>155</sup> Így tehát Moszkva aránytalanul nagy erőforrásokat szentelt azokra az eszközökre, melyek a leghasznosabbak egy ilyen konfliktusban, kiváltképp a 12000 fő körüli szpecnaz alakulataira.<sup>156</sup>

Másrészt azt is fontos hangsúlyozni, hogy a hibrid hadviselés alkalmazhatóságának megvannak a maga nagyon szűk korlátjai. A Krím 2014 tavaszán minden szempontból ideális helyszíne volt egy ilyen hadviselésnek. A siker három feltételén alapult: gyenge központi kormányzat, potenciálisan baráti és orosznyelvű közeg, valamint helyi bázis, ahonnan a művelet kiindulhatott.<sup>157</sup> Az ukrán haderő a szovjet diszlokációs rendszert tükrözve nagyrészt az ország nyugati részén összpontosult. Az ország függetlensége óta egyáltalán nem került sor nagyobb hadgyakorlatra, ráadásul egy, a krími műveletet követően kiadott jelentés szerint a 41000 fős szárazföldi erőkből mindössze 6000 fő volt harcászati tekinthető.<sup>158</sup> A Krím-félszigeten állomásozó ukrán alakulatok nagyrészt ráadásul nem frontkatonákból, hanem technikusokból és szerelőkből álltak, akik a válság alatt nem kaptak egyértelmű parancsot Kijevtől.<sup>159</sup> A krími lakosság többsége pedig elégedetlen volt Kijev húszéves rossz kormányzásával, és nagyrészt szívesen csatlakozott a gazdagabb Oroszországhoz. Ezen felül megtalálhatóak voltak a félszigeten azok a helyi politikai és bűnözői kiskirályok, akik szívesen váltak Moszkva ügynökeivé.<sup>160</sup>

<sup>149</sup> Uo.

<sup>150</sup> DUGAS, i.m., 66. o.

<sup>151</sup> Neil BUCKLEY, Roman OLEARCHYK, Andrew JACK, Kathrin HILLE: [Ukraine's 'little green men' carefully mask their identity](#), [online], 2014. 04. 16. Forrás: Financial Times, [2017. 01. 12.]

<sup>152</sup> CHIVERS – HERSZENHORN, i.m.

<sup>153</sup> Mark GALEOTTI: ['Hybrid War' and 'Little Green Men': How It Works, and How It Doesn't](#). [online], In: Agnieszka PIKULICKA-WILCZEWSKA, Richard SAKWA (Szerk.): *Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives*. E-International Relations Publishing, Bristol, 2015, 150. o.

<sup>154</sup> Uo.

<sup>155</sup> Uo.

<sup>156</sup> Uo.

<sup>157</sup> BARTLES – MCDERMOTT, i.m., 59-60. o.

<sup>158</sup> BARTLES – MCDERMOTT, i.m., 56-57. o.

<sup>159</sup> GALEOTTI, i.m., 150. o.

<sup>160</sup> GALEOTTI, i.m., 151. o.



### Hibrid hadviselés a Donyec-medencében

A Donyeck és Luhanszk megyékben alkalmazott stratégia ugyanaz volt, mint a Krímben. Kezdetben az események ugyanazt a mintázatot is követték. Március 1-jén Donyeck város „népi polgármesterévé” választották Pavel Gubarevet, egy helyi hangoskodó, ám teljesen jelentéktelen szereplőt, aki azonban hiába kiáltotta ki később magát kormányzóvá, nem volt képes megfelelő számú támogatót verbuválni maga mögé, öt nappal később pedig le is tartóztatták.<sup>161</sup> A második kísérletre a hatalom megszerzése érdekében április 6-án került sor az állami adminisztráció épületeinek elfoglalásával a Donyec-medence több városában.<sup>162</sup> Eközben Moszkva – ahogy az már a krími intervenciónál említésre került – február 26-tól kezdve hadgyakorlatot tartott az ukrán határ közelében. Ennek eredményeként március végére becslések szerint mintegy 40-50000 katona sorakozott fel.<sup>163</sup> Az orosz erők ukrán határra történő felfejlődése a hibrid stratégia integráns részét képezte azáltal, hogy az ukrán vezetést a konfliktusnak egy totális háborúvá történő eskalálódásával fenyegette abban az esetben, ha az túlzott erővel lépne fel a kelet-ukrajnai lázadó erőkkel szemben. Ugyanakkor a stratégia ezúttal csak részben bizonyult sikeresnek, bár vitatott, hogy egyáltalán mi volt az orosz vezetés eredeti szándéka a magát Novorosszijiának nevező szakadár területtel kapcsolatban, és hogy a stratégiai célok a későbbiek folyamán miként változtak.

Az, hogy a kelet-ukrajnai hibrid háború másképp alakult, mint a Krímben, több tényezőtől függ:

- Egyrészt a Donyec-medencében nem volt meg a szükséges minimális támogatottsága a szeparatista törekvéseknek, illetve az Oroszországgal való egyesülésnek. Ahogy Andrew Wilson írja, amíg a Krím esetében adott volt az Oroszországhoz tartozás nosztalgiaja a közös történelem miatt, addig a Donyec-medence kulturálisan és történelmileg a cári korszak végéig nagyfokú önállóságot élvezett.<sup>164</sup> Ez megmutatkozott a 2014 áprilisában végzett közvélemény-kutatás adataiban is, mely alapján Donyeck megyében a megkérdezettek 27,5%-a, Luhanszkban pedig 30,3%-a támogatta a szeparatizmust, illetve az Oroszországgal való egyesülést.<sup>165</sup> Ennek következtében nem sikerült a krímihez hasonló valódi tömegtüntetéseket szervezni, a szakadár területek vezetésére kiválasztott személyek pedig még a Krímben megválasztott Szergej Akszjonovnál is kisebb legitimitással bírtak.<sup>166</sup>
- Másrészt a lakosság passzivitása miatt Moszkva kénytelen volt nagyobb részben támaszkodni helyi oligarchákra és szervezett bűnözői körökre, valamint a Krímben már bizonyított katonai vezetőkre, mint amilyen Igor Girkin. A központi hatalommal szembeni fegyveres ellenállás gócpontja Szlovjanszk és Kramatorszk városa voltak, mivel a kezdeti időszakban az orosz vezetés leginkább a Janukovics-klánra támaszkodott, mely hagyományosan ezekben a városokban volt erős.<sup>167</sup> Ez a széles és változatos proxyréteg azonban kevésbé volt irányítható Moszkva által. A szereplők egymással is rivalizáltak, az oligarchák és maffia vezérek pedig nem annyira az Oroszországhoz való csatlakozásban, mint inkább a jól jövedelmező üzletek feletti befolyás újraelosztásában voltak érdekelték. Április végére a térség kezdett anarchiába süllyedni. A különböző milíciák egymással harcoltak az Oroszországból érkező pénzekért, emberrablásokban és kínzásokban vettek részt.<sup>168</sup> A moszkvai vezetés láthatóan nem bírt teljes ellenőrzéssel az általa támogatott milíciák felett, így okkal feltételezhető, hogy a szakadár katonai és politikai

<sup>161</sup> WILSON, i.m., 128. o.

<sup>162</sup> WILSON, i.m., 129. o.

<sup>163</sup> Uo.

<sup>164</sup> WILSON, i.m., 120. o.

<sup>165</sup> WILSON, i.m., 124. o.

<sup>166</sup> 2012-ben az Orosz Blokk párt a szavazatok mindössze 0,4%-át tudta megszerezni Donyeckben, azaz mintegy 7937 voksot. WILSON, i.m., 123. o.

<sup>167</sup> WILSON, i.m., 131-132. o.

<sup>168</sup> WILSON, i.m., 135. o.

vezetők elleni merényletek és merényletkísérletek – legalábbis egy részük – mögött az orosz titkosszolgálatok álltak.<sup>169</sup> A felkelők körében a morál rendkívül alacsony volt. Videofelvételek kerültek napvilágra, amiken a részeg militánsok arról panaszkodnak, hogy az oroszok elégtelen számú harckocsit és páncélozott szállítójárművet küldenek.<sup>170</sup> A helyi lakosság folyamatos fosztogatása pedig nem növelte a szeparatisták amúgy is alacsony támogatottságát.<sup>171</sup>

- Harmadrészt az ukrán politikai vezetés lassan felismerte, hogy Moszkva nem hajlandó megfizetni annak politikai árát, hogy egy újabb frontot nyisson a határ mentén felsorakoztatott reguláris erőivel. Ennek következtében a kijevi vezetés teljes mellszélességgel fellépett a szakadár területek feletti ellenőrzés visszaszerzése érdekében, még ha a rendelkezésre álló eszközök és emberanyag terén komoly hiányszágokkal is volt kénytelen szembenézni. Az orosz vezetés ezért abban a paradox helyzetben találta magát, hogy amennyiben komolyabb erőket és technikát vet be az ukrán erőkkel szemben, úgy félrelibben a tagadhatóság amúgy sem túl vastag fátyla, miközben, ha csupán a szakadár erőkre támaszkodik, az elért katonai és politikai eredmények szertefoszlanak, ahogy az ukrán fegyveres erők lassan rendezik soraikat és hatékony fellépést tanúsítanak. Ugyan az Oroszország által küldött vállról indítható légvédelmi rakéták és önjáró légvédelmi lövegek nagyban korlátozták az ukrán légi erők tevékenységét, a szakadár légi támogatottságát mégsem lehetett kihasználni, hiszen orosz repülőgépek támadó céllal történő bevetése nyilvánvalóan eloszlalt volna minden kétséget azt illetően, hogy Moszkva a konfliktus aktív szereplője.

Az ukrán katonai sikerek 2014 nyarán azonban mégis arra készítették az orosz vezetéset, hogy a korábbinál sokkal nyíltabb módon avatkozzon be a katonai műveletekbe, így kerülhetett sor augusztusban az ukrán erők bekerítésére Ilovajszknál,<sup>172</sup> valamint 2015 év elején ugyanerre Debalcevonál.

### *A résztvevő reguláris erők, fegyverzet*

Hogy konkrétan mely orosz reguláris egységek és milyen létszámban vettek, illetve vesznek részt a harcokban, teljes egészében nem ismert. A NATO 2014 augusztusában legkevesebb 1000 főre taksálta az Ukrajnában harcoló orosz reguláris erők létszámát. Ezzel szemben az Oroszországi Katonaaomány Bizottsága nevű civil szervezet 10-15000 fő közé tette az Ukrajnát megjáró katonák teljes létszámát és 7-8000-re az ugyanebben az időszakban az ország területén tartózkodó állományt.<sup>173</sup> 2015 márciusában Ben Hodges, az amerikai szárazföldi erők európai parancsnoka 12000 főre becsülte az orosz erők létszámát Kelet-Ukrajnában.<sup>174</sup> Arról, hogy pontosan mely egységek vettek részt a konfliktusban, a legrészletesebb összesítést egy Askai felhasználónévén publikáló ukrán oknyomozó adta, aki páratlan alaposággal dokumentálta fényképek, kitüntetések, halotti bizonyítványok és egyéb bizonyítékok segítségével a háborúban való orosz részvételt.<sup>175</sup> Askai bizonyítékai alapján a következő egységek voltak érintettek: a 200., a 136., a 18., a 8., a 17. és a 23. önálló gépesített lövészdandár, a 61. önálló haditengerészeti lövészdandár, az 5. és a 6. önálló harckocsi dandár, valamint a 11. önálló műszaki dandár.<sup>176</sup>

<sup>169</sup> Orlando CROWCROFT: [Ukraine crisis: Who killed rebel leaders Alexei Mozgovoy and Alexandr 'Batman' Bednov?](#) [online], 2015. 06. 04. Forrás: International Business Times, [2017. 01. 12.]

<sup>170</sup> WILSON, i.m., 135. o.

<sup>171</sup> Jól illusztrálja ezt annak a dokumentumfilmnek az egyik jelenete, amelyben a Vice News riportere az orosz reguláris erők ukrániai jelenlétével kapcsolatban mutat be bizonyítékokat. A riportertől kérdésre, hogy miből következtet arra a riport alanya, hogy az utcában megszálló katonák oroszok, az asszony azt feleli, hogy biztosan azok voltak, mivel nem vittek el semmit a házból, miközben az irreguláris szakadár erők mindent ki szoktak fosztani. Forrás: [Selfie Soldiers: Russia Checks into Ukraine](#). [online], 2015. 06. 16. Forrás: YouTube, [2017. 01. 12.]

<sup>172</sup> Lawrence FREEDMAN: Ukraine and the Art of Limited War. *Survival*, 56. évf., 2014/6, 16. o.

<sup>173</sup> WILSON, i.m., 142. o.

<sup>174</sup> [The Foremost, Anonymous Investigator of the Ukrainian Conflict. Summarizing the findings of the war's most meticulous researcher](#). [online], 2016. 11. 28. Forrás: Digital Forensic Research Lab, [2017. 01. 12.]

<sup>175</sup> Askai Twitter oldaláért lásd: <https://twitter.com/askai707> [online], [2017. 01. 12.]

<sup>176</sup> Uo.

A krími művelettel ellentétben a Donyec-medencében jelentős számban vetettek be nehézfegyverzet is, beleértve harckocsikat, páncélozott szállítójárműveket és légvédelmi lövegeket. Noha Moszkva a tagadhatóság érdekében igyekezett olyan eszközöket telepíteni, melyek az ukrán hadsereg arzenáljában is megtalálhatóak, mégis szép számmal dokumentáltak olyan könnyű- és nehézfegyvereket is, melyek nincsenek az ukrán fegyveres erőknél rendszeresítve, néhányat közülük pedig kizárólag az orosz haderő használ.<sup>177</sup> Miközben az Armament Research Services jelentése ugyan megjegyzi, hogy a szeparatisták által használt fegyverek egy része csakis külföldi forrásból származhat, közvetlen bizonyíték hiányában az elemzés nem mutat rá az orosz kormány érintettségére a fegyverszállításokban.<sup>178</sup> Ezzel szemben az Askai által publikált fényképek és videók minden kétséget kizáróan igazolják, hogy egyes nehézfegyverek közvetlenül orosz alakulatoktól kerültek át Ukrajnába, számos esetben pedig az is bizonyított, hogy ezen eszközök vissza is kerültek oda a feladat elvégzése után.<sup>179</sup> Szintén jól dokumentált a maláj utasszállítót lelövő Buk légvédelmi löveg útvonala is Oroszországból Ukrajnába, majd onnan vissza.<sup>180</sup>

### *Veszteségek*

Az orosz veszteségekre vonatkozóan csupán becslések vannak, de egy moszkvai újság szerint a halottak száma 2015. február 1-ig legkevesebb 2000 fő volt, és mintegy 3200 katona sebesült meg súlyosan.<sup>181</sup> Arra lehet következtetni, hogy az elhúzódó háború logisztikai és katonai műveleti szempontból is komoly terhet rótt az orosz haderőre. Michael Kofman katonai elemző szerint a kelet-ukrajnai háború két hiányosságra világított rá. Egyrészt arra, hogy az orosz haderőnek nem voltak az ukrán határ közelében állandóan állomásozó, támogató elemekkel teljesen felszerelt katonai egységei, melyek képesek lettek volna biztosítani egy elhúzódó csapattelepítést. Másrészt nem volt olyan nagyobb formáció sem, mely képes lett volna befogadni más katonai körzetekből zászlóaljkat, hogy azokat vezényelje a műveleti területen. Vagyis parancsnoki szempontból nehézkes volt a rotáló alakulatok irányítása. Kofman épp ebben a hiányosságban látja az ukrán, illetve a belorusz határ közelébe tervezett három új hadosztály felállításának okát.<sup>182</sup>

### *Morál*

Mint az fentebb említésre került, a morál a szeparatisták körében rendkívül alacsony. Az orosz reguláris erők morális állapotára vonatkozóan nehéz bizonyítékot találni, azonban a már idézett Vice riportból arra következtethetünk, hogy az jónak tekinthető.<sup>183</sup> Fontos megjegyezni, hogy az Askai által is bemutatott bizonyítékok alapján az orosz haderő legelittebb egységei vettek, illetve vesznek részt az ukrainai műveletben. Ennek ellenére láthatóan nem sikerült maradéktalanul betartatni a katonákkal egyes alapvető műveleti biztonsági rendszabályokat, melynek eredményeként Askai és a hozzá hasonló oknyomozó újságírók könnyedén bizonyíthatták reguláris orosz katonák ukrainai jelenlétét a katonák által a vKontakte közösségi portálon megosztott fényképekre

<sup>177</sup> A szeparatisták eszköztárában megtalálható olyan fegyverek listájáért, melyek nem képezték az ukrán arzenál részét lásd: Jonathan FERGUSON, N. R. JENZEN-JONES: [Raising Red Flags: An Examination of Arms & Munitions in the Ongoing Conflict in Ukraine](#), [online], 2014. Forrás: Armament Research Services, [2017.01.12.], 84-85.o.

<sup>178</sup> FERGUSON – JENZEN-JONES, i.m., 87. o.

<sup>179</sup> [The Foremost, Anonymous Investigator of the Ukrainian Conflict. Summarizing the findings of the war's most meticulous researcher](#)

<sup>180</sup> [MH17 – The Open Source Investigation Two Years Later](#). [online], 2016. Forrás: Bellingcat [2017. 01. 12.]

<sup>181</sup> Paul A. GOBLE: [Over 2,000 Russian troops killed during Ukraine invasion](#). [online], 2015. 08. 25. Forrás: Ukrainian Policy, [2017. 01. 12.]

<sup>182</sup> Michael KOFMAN: [New Russian Divisions and other units shifting to Ukraine's borders – second look with updates](#). [online], 2016. 08. 22. Forrás: Russian Military Analysis (blog) [2017. 01. 12.]

<sup>183</sup> [Selfie Soldiers: Russia Checks into Ukraine](#).

alapozva. Nincsenek pontos adatok arról, hogy hány orosz katonát tagadta meg a szolgálatot vagy szerelt le, de a Reuters cikke alapján arra lehet következtetni, hogy számottevő lehetett az ilyen esetek száma.<sup>184</sup>

Az orosz hibrid hadviselési stratégia korlátai jól megmutatkoztak Kelet-Ukrajnában. Ahogy a konfliktus elhúzódott, úgy Moszkva kénytelen volt egyre nagyobb mértékben beavatkozni, mely egyrészt növelte saját veszteségeit, másrészt egyre nyilvánvalóbbá tette közvetlen szerepét a konfliktusban, és olyan politikai fiaskókhoz vezetett, mint a maláj légitársaság utasszállító gépének lelövése. Okkal feltételezhető, hogy Moszkva rosszul mérte fel saját képességeinek korlátait, illetve alábecsülte az ukrán ambíciókat. Mark Galeotti szerint az orosz politikai vezetés elbizta magát a Krím után. Ezt a véleményét egy magas rangú katonai tanácsadóval folytatott beszélgetésére alapozza, aki a következőt mondta neki: „Oroszország visszatért. És most már tudjuk, hogy mire vagyunk képesek.”<sup>185</sup>

### Szíria

#### *Hadműveleti tervezés*

Az, hogy a szír polgárháborúban az erőviszonyok végzetesen eltolódni látszódtak Asszad elnök és a kormányerők hátrányára 2015 szeptemberében, arra készítették az addig a szír hadsereget technikai és anyagi segítséggel, valamint katonai tanácsadókkal támogató Oroszországot, hogy nyíltan, saját fegyveres erőivel avatkozzon be a háború menetébe. A beavatkozás hivatalos politikai célja az „Iszlám Állam” terrorszervezet felszámolása volt, és noha a szervezet elleni harc orosz szempontból racionálisnak tekinthető,<sup>186</sup> Moszkva valódi céljait tekintve ez legjobb esetben is csupán másodlagos jelentőséggel bírt. Az orosz beavatkozás mögött a fő stratégiai cél az Asszad-rezsim, és vele együtt a Szíriában található orosz érdekeltségek, mindenekelőtt a tartuszi haditengerészeti kikötő státuszának biztosítása lehetett, egyéb másodlagos célok mellett. A közvetlen katonai cél az orosz objektumok védelmének túl a szír hadsereg és szövetségesei számára történő légi támogatás volt. Ez utóbbi tekintetében Moszkva minden bizonnyal azt a politikai eredményt kívánta elérni, hogy a még megmaradt, mérsékeltnek tekintett ellenzék kiiktatásával az Asszad-rezsim egyetlen alternatíváját azok a radikális terrorszervezetek képezzék, akiknek támogatása a Nyugat részéről politikailag és morálisan is vállalhatatlan.<sup>187</sup> A hivatalos és a vélelmezett célok közötti jól látható diszkrépancia miatt csupán következtetni lehet az orosz műveleti célkitűzésekre. A hivatalos nyilatkozatok alapján a Kreml egy korlátozott, körülbelül három-négy hónapos légi műveletre készült,<sup>188</sup> melynek kivitelezése túlnyomórészt az orosz haderő légi és kozmikus, valamint haditengerészeti erőire hárult.

#### *Kivitelezés, harcászat*

Az orosz hadsereg 2015 őszen 34 darab merevszárnyú repülőgépet telepített a Latakia közelében található Hmeimim légi bázisra.<sup>189</sup> Az orosz vadászbombázó és csapásmérő repülőgépek innen, míg a nagy-hatótávolságú bombázók közvetlenül oroszországi légitámaszpontokról indították műveleteiket. A bevetések kezdetben

<sup>184</sup> Maria TSVETKOVA: [Special Report: Russian soldiers quit over Ukraine](#). [online], 2015. 05. 10. Forrás: Reuters, [2017. 01. 12.]

<sup>185</sup> GALEOTTI, i.m., 153. o.

<sup>186</sup> Becslések szerint mintegy 2000-en csatlakoztak a Kaukázusból az Iszlám Államhoz, ezen személyek Oroszországba történő visszatérése pedig komoly biztonsági kockázatot jelentene Moszkva számára. Forrás: Alexey MALASHENKO: [Expanding Its Reach: ISIS and the Caucasus](#). [online], 2015. 03. 03. Forrás: Carnegie Moscow Center, [2017. 01. 12.]

<sup>187</sup> Michael KOFMAN: [The Misadventures of Russia and the United States in Syria: Complete Strategy Implosion Edition](#). [online], 2016. 10. 11. Forrás: War On The Rocks, [2017. 01. 12.]

<sup>188</sup> [Russian air strikes in Syria to last 3-4 months – Putin ally](#). [online], 2015. 10. 02. Forrás: Reuters, [2017. 01. 12.]

<sup>189</sup> Jonathan MARCUS: [Syria: What can Russia's military do?](#) [online], 2015. 10. 07. Forrás: BBC, [2017. 01. 12.]

ismert fix célpontokra fókuszáltak, köztük fegyverraktárakra és vezetési pontokra, majd folyamatosan helyeződött át a súlypont a szír kormányerők és szövetségeseik közvetlen légi támogatására.<sup>190</sup> A napi bevetésszám a kezdeti 20-ról 2015. október 8-9-ére napi 60-ra nőtt.<sup>191</sup> November közepén az orosz vezetés további 37 Szu-34 és Szu-27 típusú gép Szíriába telepítését jelentette be. Ezzel 2015. december 24-én a napi bevetésszám 189-re ugrott.<sup>192</sup> Az orosz légierő egyes napokon több bevetést vitt véghez Szíria felett, mint az Egyesült Államok által vezetett koalíció egy hónap alatt.<sup>193</sup> Az, hogy az orosz légierő egy távoli országban több mint egy éven át képes volt fenntartani ilyen magas műveleti tempót, jelentős előrelépésnek tekinthető. Összehasonlításképp: az ötnapos háború folyamán a szomszédos Grúzia felett végrehajtott bevetések száma becslések szerint 200 és 400 között volt összesen.<sup>194</sup> Amikor 2016 márciusában Putyin elnök bejelentette a szíriai művelet végét és az orosz erők kivonását, Szergej Sojgu védelmi miniszter beszámolója alapján addig több mint 9000 bevetést hajtottak végre.<sup>195</sup> A művelet végének bejelentését azonban a gyakorlatban nem követte az erők kivonása. Sőt, 2016 novemberében az Admiral Kuznyecov repülőgép-hordozóval az élen újabb csapásmérő erő csatlakozott a szíriai művelethez, melynek 2017. januári kivonása ugyancsak nem jelentette a harci cselekmények végét.

Moszkva jól láthatóan az elsődleges politikai és katonai célok végrehajtásán túl más szempontokat is szem előtt tartott a szíriai akciója során. A Kuznyecov szíriai partokhoz történő vezénylése például nem járult hozzá számottevően a katonai műveletek sikeréhez. Erről árulkodik, hogy a szíriai orosz erők parancsnoka a Kuznyecov hazarendeléséről szóló döntés után a repülőgép-hordozó részvételét úgy összegezte, hogy annak fedélzetéről két hónap alatt összesen 420 alkalommal indultak bevetésre repülőgépek.<sup>196</sup> Ez a szám lényegében elhanyagolható, ha összevetjük azzal, hogy a hmeimim-i támaszpontonról felszálló repülőgépek nem egyszer naponta 100 fölötti bevetést hajtottak végre. Az orosz vezetés minden bizonnyal egyrészt tesztelni kívánta ezen eszközöket, másrészt pedig megmutatni a Nyugatnak, hogy képes globális erőkivetítésre – még ha csupán korlátozottan is. Szintén ezzel magyarázható a Kaszpi-tengeri Flottilla három Bujan-M osztályú korvettjéről és Gepárd osztályú fregattjáról indított Kalibr cirkálórakéták alkalmazása 2015 októberében, valamint azok ismételt bevetése egy, a Földközi-tengeren tartózkodó tengeralattjáró fedélzetéről ugyanezen év decemberében.<sup>197</sup>

Az orosz vezetés saját repülőgépeinek más, a szíriai légtérben aktív légierőktől való zavartalan tevékenykedése érdekében fejlett légvédelmi rendszereket telepített Szíriába. Politikai megfontolásból a művelet első időszakában a Fekete-tengeri Flotta Szláva osztályú Moszkva cirkálója látta el a légtérvédelmet a fedélzetére telepített Sz-300-as légvédelmi eszközzel. Izrael aggasztotta volna annak lehetősége, hogy egy ilyen fejlett légvédelmi rendszer esetleg a szíriai erők arzenáljába kerüljön, Moszkva ezért ezzel a gesztussal kívánta elkerülni a súrlódást Tel-Avivval.<sup>198</sup> A Szu-24-es török légierő általi lelövése azonban arra készítette az oroszokat, hogy növeljék légvédelmi képességüket, ezért november végén sor került egy Sz-400-as típusú légvédelmi rendszer telepítésére a Hmeimim légi bázisra.<sup>199</sup>

<sup>190</sup> Michael KOFMAN: [Russia's Arsenal in Syria: What Do We Know?](#) [online], 2015. 10. 18. Forrás: War On The Rocks, [2017. 01. 12.]

<sup>191</sup> Dmitry GORENBURG: [What Russia's Military Operation in Syria Can Tell Us About Advances in its Capabilities.](#) [online], 2016. március, Forrás: PONARS Eurasia, [2017. 01. 12.], 1. o.

<sup>192</sup> Uo.

<sup>193</sup> Kim SENGUPTA: [War in Syria: Russia's 'rustbucket' military delivers a hi-tech shock to West and Israel.](#) [online], 2016. 01. 29. Forrás: The Independent, [2017. 01. 12.]

<sup>194</sup> COHEN – HAMILTON, i.m., 11. o.

<sup>195</sup> [9,000 sorties, 400 localities freed: What Russia has achieved during its 5-month Syria operation.](#) [online], 2016. 03. 14. Forrás: RT [2017. 01. 12.]

<sup>196</sup> Laura SMITH-SPARK, Frederik PLEITGEN: [Russia 'starts to withdraw' forces from Syria.](#) [online], 2017. 01. 06. Forrás: CNN, [2017. 01. 12.]

<sup>197</sup> GORENBURG, i.m., 3-4. o.

<sup>198</sup> GORENBURG, i.m., 2-3. o.

<sup>199</sup> Jonathan MARCUS: [Russia S-400 Syria missile deployment sends robust signal.](#) [online], 2015. 12. 01. Forrás: BBC, [2017. 01. 12.]

A szárazföldi erők marginális szerepet kaptak a szíriai beavatkozásban. A szpecnaz alakulatok katonái az orosz érdekeltségek védelmét, valamint felderítő feladatokat látnak el, de láthatóan tartózkodnak a harci műveletekben történő részvételtől.<sup>200</sup> Ahogy Mark Galeotti egy orosz tiszttel folytatott beszélgetésre hivatkozva megjegyzi, a szpecnaz épp egy ilyen típusú háborúra készül harminc éve. Az a tény, hogy ennek ellenére mégsem vett részt a harci műveletekben, arról árulkodik, hogy az orosz vezetés nem kívánt belefolyjni a szárazföldi műveletekbe.<sup>201</sup> Ugyanakkor kis létszámban mégis sor került orosz erők részvételére közvetlen harci cselekményekben. Orosz katonai magánvállalatok emberei állítólag nem csekély számban<sup>202</sup> vettek részt harci műveletekben, egyes esetekben harcokcsik legénységeként.<sup>203</sup> Az orosz Rásszija 1 hírtelevízió által bemutatott felvételek arról tanúskodnak, hogy a néhány évvel korábban felállított Különleges Műveleti Parancsnokság (KSO) katonái szintén részt vesznek harci cselekményekben. A videó tanúsága szerint a légierő számára célfelderítési és célmegjelölési feladatokon túl a KSO katonái részt vesznek ellenséges parancsnokok likvidálásában és a szír erők támogatásában is.<sup>204</sup> Ahogy Michael Kofman megjegyzi, míg a hagyományos szpecnaz egységek nyugati értelemben elit lövészalakulatoknak felelnek meg, addig a KSO valódi különleges alakulatnak számít, mint amilyen például az amerikai SEAL Team Six.<sup>205</sup>

### *Felkészültség, morál*

Az orosz légierő és haditengerészet a rendelkezésre álló információk alapján kiváló teljesítményt nyújtott. A 2014 novemberében felállított Nemzeti Védelmi Irányítási Központ lehetővé tette az információ gyors áramlását a hadszíntér és a moszkvai legfelsőbb vezetés között, ezáltal felgyorsítva a döntéshozatalt és az adaptálódást a megváltozott műveleti körülményekhez.<sup>206</sup> Noha ezúttal is csupán az orosz haderő krémje került bevetésre, a szakértők többségét meglepte, hogy Moszkva képes expedíciós erőket küldeni távoli hadszíntérre és tartósan ott is állomásoztatni azokat. Logisztikai szempontból szintén nem várt fejlemény volt, hogy Oroszország képes egy ekkora kontingenst légi és vízi úton telepíteni egy távoli hadszíntérre, noha légi szállító kapacitásának nagy részét, haditengerészeti szállító eszközeinek európai hadszíntéren található elemeinek pedig túlnyomó többségét kellett ehhez bevetnie. Sőt, ezen felül még orosz haditengerészeti zászló alatt hajózó török kereskedelmi szállítóhajók is vittek felszerelést Szíriába.<sup>207</sup>

Az orosz légierő pilótái láthatóan jól vizsgáztak Szíriában, egyben a konfliktus ideális lehetőséget biztosított számukra és a kezelőszemélyzet, valamint a hadsereg más fegyvernemei számára az éles körülmények közötti gyakorlásra. A veszteségek tekintetében a beavatkozás ára Moszkva számára csekélynek tekinthető, noha a hivatalosan elismert 23 elhunyt katonán<sup>208</sup> felül ténylegesen minden bizonnyal nagyobb veszteséget könyvelhetnek el a fegyveres erők.<sup>209</sup> Említésre méltó, hogy az orosz vezetés láthatóan igyekezett a tényleges harci

<sup>200</sup> Mark GALEOTTI: [The Three Faces of Russian Spetsnaz in Syria](#). [online], 2016. 03. 21. Forrás: War On The Rocks, [2017. 01. 12.]

<sup>201</sup> Uo.

<sup>202</sup> Egy Szíriát megjárt zsoldos elmondása alapján a Wagner nevű katonai magánvállalat mintegy 600 katonával volt jelen Szíriában. Forrás: Pierre VAUX: [Fontanka Investigates Russian Mercenaries Dying for Putin in Syria and Ukraine](#). [online], 2016. 03. 29. Forrás: The Interpreter, [2017. 01. 12.]

<sup>203</sup> Mark GALEOTTI: [Moscow's Mercenaries in Syria](#). [online], 2016. 04. 05. Forrás: War On The Rocks, [2017. 01. 12.]

<sup>204</sup> Thomas GIBBONS-NEFF: [New battlefield video shows how Russia's elite KSO military unit is fighting in Syria](#). [online], 2016. 12. 13. Forrás: The Washington Post, [2017. 01. 12.]

<sup>205</sup> Uo.

<sup>206</sup> GORENBURG, i.m., 2. o.

<sup>207</sup> GORENBURG, i.m., 4. o.

<sup>208</sup> [Media: Russian serviceman was killed during Russia's first day of operations in Syria last year](#). [online], 2016. 12. 17. Forrás: UAWIRE, [2017. 01. 12.]

<sup>209</sup> A Conflict Intelligence Team nevű szervezet anyaga az orosz különleges erők el nem ismert veszteségeit mutatja be. Forrás: Ruslan LEVIEV: [Russian Special Operations Forces' secret losses in Syria](#). [online], 2016. 08. 18. Forrás: Conflict Intelligence Team, [2017. 01. 12.]

műveletekben való részvételt a Wagner nevű katonai magánvállalatra hárítani annak érdekében, hogy ne kelljen a reguláris katonák elvesztésének politikai árát megfizetni. A zsoldosok által elszenvedett veszteségek igen jelentősek lehetnek.<sup>210</sup>

### *Fegyverzet, felszerelés*

Noha a repülőgépek többségét a művelet kezdetén még mindig a szovjet eszközpark veteránjai adták, így a Szu-24M2 és a Szu-25 géptípusok, addig kisebb számban jelen voltak Szu-30-as vadászbombázók, és a harci körülmények között először debütáló Szu-34-esek is. A Szu-24 és Szu-25 csapásmérő típusokat azok gyenge levegő-levegő harci képességük okán a Szu-30 vadászbombázó és a Szu-27SzM3 vadászrepülő típusok kísérték.<sup>211</sup> Miután a török légierő F-16-osa november 24-én lelőtt egy orosz Szu-24-est, Moszkva úgy döntött, hogy további, a légi fölény növelését célzó intézkedéseket tesz. Ennek elemeként a már említett Sz-400-as légvédelmi rendszer telepítése mellett a vadászgépeket felszerelték levegő-levegő rakétákkal, valamint sor került legalább négy darab Szu-35Sz többcélú vadászgép Szíriába küldésére, mely típus a legkorszerűbb orosz technikai színvonalat képviseli.<sup>212</sup> Ez utóbbival, valamint az eredetileg hat gépből álló Szu-34 kötelék november közepétől tizennégyre<sup>213</sup> történő kiegészítésével úgy tűnik, hogy a korszerű merevszárnyú repülőgép állomány aránya Szíriában már meghaladta a szovjet technikáét. A korszerűtlenebb géptípusok szintén széles körben rendelkeztek az éjszakai csapásméréshez szükséges technikával, mely csökkentette kitettségüket a nappal nagy kockázatot jelentő vállról indítható rakétákkal szemben.<sup>214</sup> Az orosz légierő először használt UAV-kat célmegjelölés és a csapásmérés utáni értékelés céljából.<sup>215</sup> Szintén nívumnak tekinthető, hogy a pilóták jobb felkészültségének és a fejlett fedélzeti célzó berendezések használatának köszönhetően az orosz repülőgépek először voltak képesek egy bevetés alkalmával több célpontot támadni.<sup>216</sup> Orosz állítások szerint az SPV-24 típusú GLONASS rendszert használó célzó berendezés lehetővé tette a hagyományos bombák nagy pontossággal történő célba juttatását.<sup>217</sup> Az orosz légierő ugyanis gazdaságossági okokból továbbra is kevés precíziós fegyvert vetett be; becslések szerint a légicsapások mindössze 20%-át hajtották végre ilyen eszközökkel.<sup>218</sup> A kevés precíziós csapás nagy részét az új Szu-34 gépek vitték véghez, melyek kiváló teljesítményét az orosz kormány Szergej Szmirnov, a Novoszibirszk Repülőgépgyártó Szövetség igazgatójának kitüntetésével honorálta.<sup>219</sup> A nagy hatótávolságú bombázók az „Iszlám Állam” elleni műveletekben kaptak főszerepet, köztük Rakka bombázásában. A műveletben öt Tu-160, hat Tu-95MS és tizennégy Tu-22M3 repülőgép vett részt.<sup>220</sup>

A légvédelem tekintetében az Sz-400-as rendszer megjelenése Szíriában komolyan aggodalommal töltötte el Izraelt, mivel radarrendszerének hatósugara lefedi az izraeli légtér felét is.<sup>221</sup> Állítólag szintén „kijózanító”

<sup>210</sup> Egy túlélő elmondása szerint a 2015 szeptemberében kiküldött 93 fős századának mindössze harmada tért vissza épségben decemberben. Forrás: VAUX, i.m.

<sup>211</sup> Dave MUJAMDAR: [Take Note, Turkey: Russia's New Su-35S Arrives in Syria](#). [online], 2016. 02. 01. Forrás: The National Interest, [2017. 01. 12.]

<sup>212</sup> Uo.

<sup>213</sup> Uo.

<sup>214</sup> GORENBURG, i.m., 3. o.

<sup>215</sup> Uo.

<sup>216</sup> Uo.

<sup>217</sup> Dave MUJAMDAR: [Why Russia's Air War in Syria Could Make Its Military Even Stronger](#). [online], 2016. 03. 29. Forrás: The National Interest, [2017. 01. 12.]

<sup>218</sup> GORENBURG, i.m., 3. o.

<sup>219</sup> Dave MUJAMDAR: [Why Russia's Air War in Syria Could Make Its Military Even Stronger](#). [online], 2016. 03. 29. Forrás: The National Interest, [2017. 01. 12.]

<sup>220</sup> GORENBURG, i.m., 4. o.

<sup>221</sup> SENGUPTA, i.m.

fejleménynek bizonyultak NATO körökben az olyan orosz elektronikai zavaró rendszerek által nyújtott teljesítmény, mint amilyen a Kraszuha-4, mely képes az AWACS és műholdas radarrendszerek zavarására.<sup>222</sup>

Míg az orosz légiereő technikai szempontból kétségtelenül generációs ugrást mutatott be a korábbi, 2008-as grúzai háborúhoz képest, addig a haditengerészeti erők teljesítménye vegyesnek mondható. Míg Oroszország egyetlen repülőgép-hordozójának, a Kuznyecovnak a bevetése egyedül Moszkva globális erőkihívítási képességét volt hivatott szemléltetni, addig épp ennek a feladatnak nem volt képes eleget tenni. A Kuznyecov fedélzetén mindössze négy, földi csapásmérésre alkalmas Mig-29K típusú gép volt, melyek repülését az egyik gép technikai okokból történő elvesztése után fel is függesztették. A gépen található maradék gép Szu-33 típus volt, mely rendeltetése szerint a haditengerészeti erők légi fedezetét hivatott ellátni.<sup>223</sup> Pavel K. Baev szavai szerint „a hordozót sohasem tervezték szárazföldi erőkihívításra” és az katonai szempontból „abszolút nem ad hozzá semmit sem a képességekhez.”<sup>224</sup> A repülőgép-hordozó ráadásul december 3-án elvesztette második repülőgépét is a fékező kábel elszakadása miatt.<sup>225</sup> Összességében a Kuznyecov rövid szereplése tehát nem volt sikertörténet, szíriai missziójának végeztével pedig több éves felújítás és modernizáció elébe néz.<sup>226</sup> Ezzel szemben az orosz Fekete-tengeri Flotta és a Kaszpi-tengeri Flottilla kisebb hajói jó teljesítményt nyújtottak a szíriai beavatkozás során. A Kaszpi-tengeri Flottilla képes volt korvettjeiről és fregattjairól cirkálórakétákat kilőni 900 mérföldre található célpontok ellen, miközben a hasonló osztályú és lényegesen nagyobb amerikai Freedom és Independence típusok nem rendelkeznek ilyen képességekkel.<sup>227</sup> Szintén jó teljesítményt nyújtottak a Fekete-tengeri flotta Alligátor és Ropucsá osztályú partraszálló hajói, melyek elemi részét képezték a Szíriába történő utánpótlás biztosításának.<sup>228</sup>

Figyelemre méltó, hogy a Szíriában bevetett KSO különleges műveleti katonák felszerelése ránézésre azonos színvonalúnak tűnik a hasonló amerikai alakulatok eszközeivel. A Washington Post cikke alapján, a videó felvételeken látható katonák modern hő-képkalkotó eszközökkel, lézeres távolságmérővel, az amerikai különleges erőknél használt Peltor zajcsökkentős headsettel és osztrák SSG-08 gépkarabéllyal voltak felszerelve.<sup>229</sup>

---

<sup>222</sup> Uo.

<sup>223</sup> David FILIPOV, Andrew ROTH: [Russian jets keep crashing, and it may be an aircraft carrier's fault](#). [online], 2016. 12. 05. Forrás: The Washington Post, [2017. 01. 12.]

<sup>224</sup> Uo.

<sup>225</sup> [Russian Su-33 crashed in the Mediterranean while attempting to land on Kuznetsov aircraft carrier](#). [online], 2016. 12. 05. Forrás: The Aviationist, [2017. 01. 12.]

<sup>226</sup> Michael KOFMAN: [Toward Smaller Ships and Professional Sailors](#). [online], 2017. 01. 10. Forrás: Russian Military Analysis (blog), [2017. 01. 12.]

<sup>227</sup> Garrett I. CAMPBELL: [Russia's military is proving Western punditry wrong](#). [online], 2015. 10. 23. Forrás: Brookings, [2017. 01. 12.]

<sup>228</sup> Michael KOFMAN: [Toward Smaller Ships and Professional Sailors](#).

<sup>229</sup> GIBBONS-NEFF, i.m.





Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóközpont munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

Szerkesztés és tördelés:  
Csiki Tamás, Bazsó Márton

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: [svkk@uni-nke.hu](mailto:svkk@uni-nke.hu)

2012– : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Jójárt Krisztián, 2017

© NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont, 2017